

Motivation och motstånd – svensklärares syn på elevers inställning till svenska i finskspråkiga skolor

Susanna Sykkö

Avhandling pro gradu

Examensprogrammet för språkinlärning och språkundervisning, Nordiska språk

Institutionen för språk- och översättningsvetenskap

Humanistiska fakulteten

Åbo universitet

Maj 2026

The originality of this thesis has been checked in accordance with the University of Turku quality assurance system using the Turnitin OriginalityCheck service.

Avhandling pro gradu

Examensprogrammet för språkinläring och språkundervisning, Nordiska språk

Susanna Sykkö

Motivation och motstånd – svensklärares syn på elevers inställning till svenska i finskspråkiga skolor

Antal sidor: s. 59, 7 s. bilagor

Syftet med denna avhandling är att undersöka inlärares attityder och motivation i förhållande till svenska språket ur lärarnas perspektiv i finskspråkiga skolor. Mer specifikt syftar studien till att analysera vilka typer av attityder lärarna möter i sin undervisningsvardag samt hur de arbetar för att påverka och utveckla dessa attityder. Vidare fokuserar studien på vilka pedagogiska strategier och lösningar lärare använder i arbetet med inlärare som upplever låg motivation för att studera svenska eller som lider av prestationsångest i samband med muntlig språkproduktion under lektionerna.

Avhandlingens empiriska material består av 53 svar på en Webropol-enkät som har besvarats av svensklärare runt Finland. Enkäten innehåller både strukturerade flervalsfrågor och öppna frågor. För analysen av materialet tillämpas en kombination av kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder. Den kvalitativa analysen baseras på innehållsanalys, där materialet har kategoriserats och tematiserats i avhandlingens analysdel. De huvudsakliga temana utgörs av de attityder till svenska som lärarna ser i vardagen, metoder som upplevs främja inlärares motivation samt lärarnas erfarenheter av att arbeta med inlärare som upplever prestationsångest under lektionerna. Kvantitativa metoder används i beskrivningen av bakgrundsinformation, såsom i vilka landskap och på vilka skolstadier de deltagande lärarna arbetar.

Resultaten visar att inlärares attityder till svenska inte är så negativa som den samhälleliga debatten ofta ger intryck av. De största utmaningarna som lärarna ser i sin vardag är inlärares svaga kunskaper i svenska, bristande studiemotivation för att utveckla språkkunskaperna samt ett otillräckligt antal undervisningstimmar. Ett centralt resultat är att lärarens egen inställning till svenska framstår som ett av de mest betydelsefulla motivationsfrämjande verktygen. En ivrig och entusiastisk lärare med intresse för det svenska språket och nordisk kultur kan bidra till ökad motivation hos inlärare. Yngre elever motiveras i hög grad genom funktionella och elevaktiva arbetssätt som till exempel spel, medan äldre studerande i större utsträckning motiveras genom information om nyttan av kunskaper i svenska för arbetslivet och fortsatta studier. Läraren ska motivera inlärares att våga använda språk fast det inte är perfekt. Det viktigaste är att man blir förstådd på svenska.

Avslutningsvis visar studien att det finns behov av fortsatt forskning om attityder och motivation till svenska ur lärarnas perspektiv. Framtida studier kunde med fördel ha en snävare avgränsning, exempelvis genom att fokusera enbart på prestationsångest i språkinläringen eller genom att genomföra en longitudinell studie som analyserar sambandet mellan inlärares attityder, motivation och inlärningsresultat i svenska.

Nyckelord: svenska, andraspråk, attityder, motivation, språkinläring, enkätundersökning, innehållsanalys

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Material och metod	6
1.3 Användningen av AI i avhandlingen	7
1.4 Disposition	7
2 Teoretiska utgångspunkter	8
2.1 Andraspråksinlärning	8
2.1.1 Modersmålets roll och tvärspråkligt inflytande i språkinlärningen	9
2.2 Attityder till andraspråksinlärning	10
2.2.1 Attityder till svenska språket i Finland	11
2.3 Motivationens påverkan på inlärning	13
2.3.1 Motivationens påverkan på svenskinlärning i finskspråkiga grundskolor	15
2.4 Svenska som läroämne i finskspråkiga grundskolor	17
2.4.1 Svenska som läroämne i finska gymnasier	19
2.4.2 Svenska som läroämne i finskspråkiga yrkesskolor och högre utbildning	20
2.5 Svensklärarnas tankar om svenskinlärning i Finland	21
3 Material och metod	25
3.1 Webropolenkät som metod	25
3.1.1 Enkätens struktur	26
3.2 Innehållsanalys som analysmetod	27
4 Resultat och analys	28
4.1 Lärarna som deltog i undersökningen	28
4.2 Attityder som svensklärarna ser i sitt arbete	29
4.2.1 Attityder till svenska på andra stadiet och inom högre utbildning	34
4.3 Lärarnas tankar om varifrån attityderna kommer	36
4.4 Lärarnas stöd för inlärare med prestationsångest	39

4.4.1	Par- och grupparbete som stöd för prestationsångest	42
4.5	Arbetsätt och verktyg som främjar motivation i svenskundervisningen	44
4.6	Lärarnas bästa tips för hur kan man motivera till svenskinläring	47
4.6.1	Undervisningsmaterial som motivationsverktyg	49
4.6.2	Svenskans framtida nytta som motivationsfaktor	50
4.6.3	Uppmuntran, stöd och krav som motivationsfaktorer	52
5	Sammanfattande diskussion	55
	Litteratur	59
	Bilagor	62
	Bilaga 1. Webropolenkät	62
	Lyhennelmä	66

1 Inledning

Situationen i samhället har en betydande inverkan på attityder till inläring av svenska i finskspråkiga skolor. Den negativa diskussionen om svenskundervisning kan påverka stämningen under lektionerna och försvåra undervisningen av språket. (Henricson & Heittola 2023:402). Mot denna bakgrund är det relevant att undersöka hur lärare uppfattar inlärares förhållande till svenska och hur de arbetar i vardagen med att stärka motivationen för språkinläring.

I denna avhandling undersöks inlärares attityder och motivation till svenska språket ur lärarnas perspektiv i finskspråkiga skolor. Studien fokuserar på vilka typer av attityder lärarna möter i sin undervisning samt hur de aktivt arbetar med att påverka och utveckla dessa attityder. Ett särskilt intresse riktas även mot de pedagogiska lösningar som lärarna tillämpar i arbetet med inlärare som upplever låg motivation för att studera svenska eller som lider av prestationsångest vid muntlig språkproduktion under lektionerna. Jag har samlat in olika motivationsfrämjande verktyg och arbetssätt. Med hjälp av en enkätundersökning. Dessa kan innefatta exempelvis spelbaserade arbetsformer eller möjligheter för inlärare att påverka undervisningens innehåll och arbetsmetoder.

Under de senaste åren har det bedrivits omfattande forskning om elevers attityder till svenska språket i finskspråkiga skolor. Tidigare studier har även belyst svensklärares uppfattningar om sitt yrke, men det finns mindre forskning som fokuserar på hur lärare i sin pedagogiska vardag konkret arbetar med att motivera inlärare att studera svenska. Olli-Pekka Salo (2010:355–359) genomförde en enkätundersökning där svensklärare tillfrågades om sina uppfattningar om undervisningsämnet och om de bästa respektive mest utmanande aspekterna av läraryrket. Det bästa med yrket är att man får jobba med andra människor, att det finns massor av bra undervisningsmaterial samt att man ofta har ett starkt intresse för det svenska språket och svensk kultur. Även den dagliga kommunikationen med inlärare och möjligheten att bevittna lärandeprocesser upplevs som betydelsefulla och motiverande inslag i arbetet. Tidigare forskning visar också vikten av att inlärare erbjuds positiva och meningsfulla inlärningsupplevelser samt uppmuntras att använda språket även utanför klassrummet, i autentiska kommunikationssituationer. Att skapa en lärandemiljö där inlärare vågar använda svenska utan rädsla för att göra språkliga misstag framstår som en central uppgift för läraren i svenskundervisningen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande studie är att identifiera och sammanställa konkreta pedagogiska metoder och arbetssätt som svensklärare använder för att främja elevers motivation för inlärnin g av svenska i finskspråkiga skolor. Studien syftar även till att undersöka vilka attityder till svenska språket som lärare möter i sin undervisningsvardag samt hur dessa attityder påverkar undervisningen.

Mina forskningsfrågor är:

1. Vilka attityder till svenska språket upplever svensklärare i sitt arbete i finskspråkiga skolor?
2. Vilka pedagogiska metoder eller arbetssätt är motivationsfrämjande i svenskundervisningen?
3. Hur arbetar svensklärare med elever som uppvisar låg motivation för att lära sig svenska?
4. Vilka pedagogiska strategier använder lärare för att bemöta och minska elevers prestationsångest i samband med svenskundervisningen?

Ett särskilt fokus riktas mot lärarnas arbete med elever som uppvisar låg motivation för språkinlärnin g samt elever som upplever prestationsångest i samband med användning av svenska, särskilt i muntliga undervisningssituationer. Genom att synliggöra lärarnas erfarenheter och pedagogiska strategier strävar studien efter att bidra med kunskap som kan vara till stöd för lärare i arbetet med att skapa en motiverande och trygg lärmiljö i svenskundervisningen.

1.2 Material och metod

Det empiriska materialet i denna studie har samlats in genom en Webropol-enkät riktad till svensklärare som jobbar i finskspråkiga skolor. Enkäten var öppen 21.1.2026–20.2.2026 och totalt deltog 53 lärare från olika delar av Finland i undersökningen. Deltagandet var frivilligt och svaren har behandlats anonymt. De enda bakgrundsvariabler som samlades in var uppgifter om i vilket landskap samt på vilket skolstadium respondenterna är verksamma.

I studien tillämpas en kombination av kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder. Jag analyserar de öppna enkätfrågorna analyseras med kvalitativ innehållsanalys, som utgör den

huvudsakliga analysmetoden. I analysdelen har materialet organiserats i övergripande huvudkategorier och teman som framkommit ur lärarnas svar. De centrala temana är de attityder till svenska språket som lärarna möter i sin undervisningsvardag, pedagogiska metoder och arbetssätt som upplevs främja inlärares motivation samt lärarnas erfarenheter av att arbeta med elever som upplever prestationsångest under svensklektionerna. Kvantitativa metoder används när jag berättar om att i vilka landskap och skolstadium lärarna som deltog i undersökningen jobbar.

1.3 Användningen av AI i avhandlingen

Jag har använt översättningsverktyget DeepL för att kontrollera betydelseöverföringen vid översättning av text från svenska till finska. Översättningarna har därefter granskats manuellt för att säkerställa att innehållet överensstämmer med den avsedda betydelsen i originaltexten. Microsoft Copilot har jag använt för språkgranskning i april 2026 efter att jag hade skrivit avhandlingen färdig.

1.4 Disposition

Avhandlingen är indelad i fem kapitel. I kapitel två presenteras de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för studien. Dessa omfattar andraspråksinlärning, attityder till andraspråksinlärning, svenska som läroämne i finskspråkiga skolor, motivationens betydelse för språkinlärning samt tidigare forskning om svensklärares perspektiv på svenskinlärning i Finland. Kapitel tre redogör för material och metod som används i avhandlingen. I detta kapitel beskrivs genomförandet av enkätundersökningen samt den kvalitativa innehållsanalys som används som analysmetod. Vidare presenteras forskningsprocessens olika steg och de metodologiska val som gjorts. I kapitel fyra presenterar jag resultaten och analyserar dem. Avhandlingen avslutas i kapitel fem med en sammanfattning av de viktigaste resultaten samt en diskussion kring studiens slutsatser, begränsningar och möjliga teman för framtida forskning.

2 Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt presenteras teoretiska utgångspunkter och centrala begrepp i min avhandling. I avsnitt 2.1 beskriver jag processen i andraspråksinlärning och hur modersmål kan påverka den. Sedan presenterar jag attityder till andraspråksinlärning i avsnitt 2.2 och svenska som läroämne i finskspråkiga skolor i avsnitt 2.3. Efter det beskrivs motivationens påverkan på språkinlärning i avsnitt 2.4. Kapitlet avslutas med en genomgång av tidigare forskning om svensklärares perspektiv på svenskundervisning och svenskinlärning i Finland.

2.1 Andraspråksinlärning

För att kunna beskriva begreppet *andraspråk* är det nödvändigt att skilja åt *förstaspråk* och *andraspråk*. *Förstaspråk* är det språk som individen tillägnar sig först, vanligtvis genom interaktion med föräldrar eller andra vårdnadshavare under barndomen. Ett andraspråk definieras som vilket språk som helst som lärs in efter förstaspråket. Inlärningsordningen innebär dock inte nödvändigtvis att individen har de starkaste kunskaperna i sitt förstaspråk. Exempelvis kan invandrabarn utveckla större färdigheter i sitt andraspråk, särskilt om detta språk fungerar som majoritetsspråk i det samhälle där barnet lever. Barn kan även utveckla simultan tvåspråkighet om föräldrarna har olika modersmål och båda språken används konsekvent i hemmet. I sådana fall betraktas barnet som innehavare av två förstaspråk. (Abrahamsson 2009:13–14)

Inom språkinlärningsforskningen benämns andraspråket ofta även målspråk, vilket syftar på det språk som inlärningsprocessen riktar sig mot. Den språkliga varieteten som inlärare producerar under inlärningsprocessen benämns *interimsspråk* eller *inlärarspråk*. (Abrahamsson 2009:14). I denna avhandling används båda begreppen i diskussionen om svenskundervisning i finskspråkiga skolor.

Det är vidare betydelsefullt att skilja mellan *andraspråk* och *främmande språk*. En strikt definition av andraspråk innebär att språket lärs in i en miljö där det används i vardagen och fungerar som ett huvudsakligt kommunikationsspråk. Ett främmande språk däremot lärs in i en kontext där språket inte används i daglig kommunikation, exempelvis när elever studerar franska i en finsk skola. (Abrahamsson 2009:14–16)

Språkinlärning kan ske genom både *informell* och *formell inlärning*. Informell inlärning avser språkligt lärande som sker genom användning av språket i vardagliga sammanhang, medan

formell inläring sker genom strukturerad undervisning, såsom språkstudier inom skolundervisningen. I praktiken utvecklas språkkunskaper ofta genom en kombination av dessa två inlärningsformer. (Hammarberg 2013:28). I Finland har inlärare dessutom relativt bra möjligheter att möta och använda svenska även utanför skolan, till exempel genom deltagande i svenskspråkiga evenemang eller genom användning av svenska i arbetslivet.

2.1.1 Modersmålets roll och tvärspråkligt inflytande i språkinläringen

Det har länge funnits en föreställning om att modersmålet skulle ha en störande eller i negativ inverkan på inläringen av ett andraspråk. I dagens finländska skolkontext har en betydande andel elever ett annat modersmål än finska eller svenska, vilket har aktualiserat diskussionen om modersmålets roll i språkinläringen. Det förekommer exempelvis en uppfattning om att modersmålsundervisning kan försämra utvecklingen av andraspråket hos elever med ett annat förstaspråk än t.ex. finska eller svenska. Ett ofta använt argument är att undervisning i modersmålet både tar tid från undervisningen i majoritetsspråket och att närvaron av andra språk i skolsammanhang kan försvåra inläringen av detta språk. (Abrahamsson 2009:234).

Inom språkvetenskapen beskrivs förstaspråkets inverkan på andraspråksinläring ofta genom *transfer*. Begreppet innebär att inläaren överför strukturer, mönster eller grammatiska regler från första språket till målspråket. (Abrahamsson 2009:236). Transfel delas in i *positiv* och *negativ transfer*. Positiv transfer innebär att tidigare etablerade språkliga vanor underlättar inläringen, eftersom strukturer i förstaspråket överensstämmer med motsvarande strukturer i målspråket. Negativ transfer, även benämnd interferens, uppstår när strukturer i förstaspråket påverkar produktionen av målspråket på ett sätt som försvårar inläringen av dess korrekta former. Både positiv och negativ transfer är naturliga delar av språkinlärningsprocessen och bygger på samma grundprincip: tidigare språkliga erfarenheter påverkar utvecklingen av inläarspråket. Utfallet beror dock på graden av strukturell likhet mellan förstaspråket och målspråket. (Abrahamsson 2009:31–32). Exempelvis kan en inläare med norska som förstaspråk dra nytta av positiv transfer vid inläring av svenska, medan en inläare med finska som förstaspråk oftare kan uppleva negativ transfer, eftersom de två språken skiljer sig åt typologiskt. Likheten mellan norska och svenska kan således bidra till en snabbare och mindre ansträngande inlärningsprocess än vad som ofta är fallet för finskspråkiga inläare av svenska.

Transfer kan också ge upphov till olika typer av språkliga fenomen i inläarspråket, såsom undvikande, underproduktion och överanvändning. Undvikande innebär att inläaren är osäker

på hur en viss språklig struktur ska användas och därför undviker att använda den, trots att en viss kunskap om strukturen finns i interimsspråket. Underproduktion hänvisar till situationer där inläraren saknar nödvändig kunskap om en struktur och därför inte kan använda den i tal eller skrift. Överanvändning innebär att inläraren använder en i och för sig korrekt målspråksstruktur i större utsträckning än infödda talare av språket. (Abrahamsson 2009:236–238) Ett exempel på överanvändning kan vara att finskspråkiga inlärare av svenska i huvudsak använder enkla huvudsatser och inte kan kombinera satser med konjunktion.

Under 1980-talet introducerade Kellerman och Sharwood Smith begreppet *tvärspråkigt inflytande*, vilket utgör ett bredare teoretiskt ramverk än begreppet transfer. Fördelen med detta begrepp är att det omfattar olika former av språklig påverkan mellan språk, inte enbart positiv och negativ transfer. Tvärspråkigt inflytande inkluderar bland annat undvikande samt över- och underproduktion, men även mer indirekta effekter såsom variation i inlärningshastighet, olika utvecklingsgångar och inlärares medvetna eller omedvetna tolkningar av skillnader och likheter mellan språk. (Abrahamsson 2009:250)

Begreppet tvärspråkligt inflytande beaktar även att andra språk än förstaspråk kan påverka språkinläringen. Ett språk som har lärts in senare, exempelvis ett tredjespråk, kan påverka inläringen av ett nytt språk. I den finländska skolkontexten kan detta exempelvis yttra sig som inflytande från engelska på inläringen av svenska. Tvärspråkligt inflytande kan dessutom vara dubbelriktat, vilket innebär att även andraspråket kan påverka förstaspråket, till exempel genom förändrad ordföljd eller lexikala val. Ett vanligt fenomen är även kodväxling, där inläraren växlar mellan två eller flera språk i samma yttrande. (Abrahamsson 2009: 250–251). I Finland kan detta observeras exempelvis när svenskspråkiga talare använder finska ord i svensk diskurs eller när särskilt unga talare kombinerar finska och engelska i sitt vardagstal.

2.2 Attityder till andraspråksinläring

Motivation spelar en central roll vid språkinläring och i skolprestationer i allmänhet. Enligt Lambert m.fl. (1968:489) kan inläraren nå bra resultat i språkstudier även utan en utpräglad medfödd språklig begåvning, förutsatt att motivationen för inläring är tillräckligt stark. Motivation kan således vara en avgörande faktor för framgång i språkinläring.

Lambert m.fl. (1968:479) identifierar två övergripande faktorer som påverkar resultat i andraspråksinläring: kognitiva faktorer, såsom begåvning och intelligens, samt affektiva faktorer, där attityder och motivation utgör centrala komponenter. Dessa två faktorer betraktas

som relativt oberoende av varandra. En hög språklig begåvning innebär exempelvis inte nödvändigtvis att en inlärare också är starkt motiverad att lära sig ett nytt språk. Intelligens anses till stor del vara relativt stabilt och delvis genetiskt betingat, medan attityder och motivation är mer föränderliga och kan variera avsevärt under inlärningsprocessens gång. En inlärare kan initialt uppvisa hög motivation som senare avtar, men motivationen kan också stärkas när inläraren upplever framsteg och förbättrade språkkunskaper.

I en studie av Lambert m.fl. (1968:488) undersöktes amerikanska gymnasieelever med engelska som första språk som studerade franska som andraspråk. Resultaten visade att studerande som både hade bra kognitiv förmåga och en stark vilja att lyckas i sina franskastudier också presterade väl i gymnasiestudierna som helhet. Dessa studerande kunde realistiskt bedöma hur mycket arbete som krävdes för att nå bra studieresultat och upplevde inte studierna som oproportionerligt belastande. Studerande som värdesatte skolframgång men samtidigt uppvisade låg motivation nådde trots detta ofta ändå relativt bra betyg. Forskarna noterade emellertid att dessa studerandes svagaste språkliga färdigheter ofta återfanns inom muntlig produktion och hörförståelse. Detta förklaras delvis av att dessa färdigheter inte betonades i undervisningen i samma utsträckning som andra språkliga delområden. Resultaten belyser således betydelsen av både motivation och undervisningens fokus för utvecklingen av olika språkliga färdigheter.

2.2.1 Attityder till svenska språket i Finland

Samhälleliga förhållanden har en betydande inverkan på attityder till svenskinläring i finskspråkiga skolor. Den negativa diskussionen om svenskundervisning kan påverka atmosfären i klassrummet och försvåra lärarens undervisningsarbete. Elever kan utveckla låg motivation och negativa attityder till både språket och språkinläringen, vilket i sin tur kan påverka hela undervisningsgruppens inlärningsresultat. Elevernas roll är därmed central i svenskundervisningen, och den sociala atmosfären i undervisningsgruppen kan antingen skapa gynnsamma förutsättningar för lärande eller försvåra undervisningen avsevärt. Även vårdnadshavares inställning till svenska språket kan påverka elevers motivation att lära sig svenska och deras attityder till ämnet. (Henricson & Heittola 2023:402). Utbildningsstyrelsen publicerade år 2022 *Program för utveckling av det inhemska språket*. I utvecklingsprogrammet framhålls att elever, studerande och deras vårdnadshavare bör informeras om de samhälleliga och individuella fördelarna med kunskaper i det andra andra

inhemska språket. Nyttan av språkkunskaper kan enligt programmet konkretiseras exempelvis genom erfarenhetsexperters berättelser.

Henricson och Heittola (2023:399–400) har i sin studie undersökt svensklärares syn på hur undervisningen i det andra inhemska språket kunde utvecklas i grundskolan. Studien baserar sig på intervjuer med 15 svensklärare verksamma i grundskolor. Författarna jämför lärarnas perspektiv med målsättningarna i Program för utveckling av det inhemska språket, där åtta konkreta åtgärder presenteras för att främja undervisning och inläring i svenska i både finsk- och svenskspråkiga skolor.

Tidigare forskning visar att negativa attityder och fördomar till svenska språket utgör en av de största utmaningarna i svensklärares arbete. Elever beskrivs ofta som likgiltiga eller negativt inställda till svenskinläring, och låg motivation framstår som ett återkommande problem. Dessa attityder har enligt lärarna inte enbart sitt ursprung hos eleverna själva, utan är ett bredare samhällsligt fenomen. Diskussioner i medier om så kallad tvångssvenska bidrar till ett klimat där läraren kan uppleva det som svårt att framhålla svenskans positiva sidor utan att betraktas som partisk. Lärarna har även rapporterat att negativa attityder till svenska förekommer inom skolans personal, där både kollegor och skolledning ibland kan undervärdera betydelsen av svenskundervisningen. (Salo 2010:361–362)

Lehti-Eklund och Green-Vänttinen (2011:52, 54) visar att svensklärare ofta upplever frustration över den återkommande negativa diskussionen om svenska i medier. Lärarna beskriver att deras arbete ifrågasätts, trots att många elever uppvisar intresse och motivation för att lära sig språket. Enligt lärarna är det viktigt att elever förstår svenskans ställning som ett betydelsefullt språk i Finland och att kunskaper i svenska även i framtiden kommer att vara relevanta.

Samtidigt pekar forskning på möjligheten att skapa en mer positiv attitydatmosfär kring svenska språket genom ökad synlighet av två- och flerspråkighet i medier och samhällsdebatt. Attityderna till svenska varierar dessutom mellan olika regioner och åldersgrupper. På lokal nivå spelar även hemmiljön en viktig roll, eftersom vårdnadshavares attityder ofta påverkar elevers inställning till språkinläring. (Alisaari m.fl. 2024:110–111)

2.3 Motivationens påverkan på inläring

Sociala aspekter är alltid med när man talar om andraspråksinläring. Språket i allmänhet är en del av identiteten och med språket visar man sin identitet för andra människor. För att lära sig ett främmande språk krävs bra kognitiva förmågor för att tillägna sig nya kunskaper, men processen innebär samtidigt att inläraren tillägnar sig nya sociala och kulturella beteendemönster som påverkar de sociala färdigheterna. (Williams 1994 refererad av Dörnyei 2009:122)

Motivation har i forskning framhållits som en av de mest avgörande faktorerna för både hastigheten och framgången i inläringen av andra och främmande språk. Samtliga aspekter vid språkinlärningsprocessen kräver motivation, och motivationen fungerar ofta som den primära drivkraften för att påbörja studier i ett främmande språk. När inläringen väl har inletts bidrar motivationen till att upprätthålla ansträngning och engagemang, trots att processen ofta är långvarig och krävande. Även individer med god språklig begåvning och gynnsamma inlärningsförutsättningar kan ha svårt att nå långsiktiga mål utan tillräcklig motivation. Motsvarande kan hög motivation i viss mån kompensera brister i språkliga förkunskaper eller mindre gynnsamma undervisningsförhållanden. (Dörnyei 2009:117).

Motivation kan definieras som målinriktad aktivitet där individen är villig att investera ansträngning för att nå ett uppsatt mål. Gardner (1985:50–51) identifierar fyra centrala komponenter i motivation: förekomsten av ett mål som fungerar som ett stimulus, viljan att uppnå detta mål, beredskapen att anstränga sig för måluppfyllelse samt en positiv attityd till den aktuella aktiviteten. Inom språkinläring syns dessa komponenter i motivationens intensitet, viljan att lära sig språket samt attityder till språkstudierna.

Alisaari m.fl. (2024: 64–65) gjorde en utredning där över hälften av de tillfrågade svensklärarna arbetar med att stärka elevers motivation genom internationella projekt inom skolans verksamhet. Vidare betonar lärarna vikten av att synliggöra språkinläring i skolmiljön och aktivt informera om språkutbudet. Detta kan exempelvis ske genom evenemang, informationskampanjer, affischer i skolans lokaler, morgonsamlingar, språkklubbar samt information på skolans webbplatser. Samtidigt framkommer det att lärare ofta upplever svårigheter i att motivera elever till en mångsidig språkinläring, särskilt i avsaknad av skolövergripande strategier. I sådana situationer riskerar ansvaret att i stor utsträckning vila på enskilda engagerade lärare. Nästan hälften av respondenterna anger

dessutom att det saknas strukturer, strategier och resurser för att systematiskt stödja språkinläring, och att stora gruppstorlekar ytterligare försvårar arbetet.

Dörnyei (1994: 279–280) presenterar en modell för motivation i andraspråks- och främmandespråksinläring som består av tre nivåer: språknivån, inlärarnivån och inläringssituationsnivån. Språknivån förklarar varför inläraren vill lära sig ett språk och omfattar exempelvis intresse för målspråkets kultur och samhälle samt upplevd nytta av språkkunskaper. Inlärarnivån inkluderar faktorer såsom målorientering och självförtroende, där språk- och prestationsångest, upplevelser av tidigare språkinläring samt självtillit spelar en central roll. Den tredje nivån, inläringssituationen, fokuserar på undervisningens utformning och omfattar kursspecifika komponenter (såsom läromedel, metoder och uppgifter), lärarspecifika faktorer (exempelvis feedback, auktoritet och lärarens roll som förebild) samt grupp-specifika aspekter såsom gemensamma mål, regler och gruppssammanhållning.

Dörnyei (1994: 281–282) presenterar ett flertal pedagogiska strategier som lärare kan använda för att stärka elevers motivation i språkklassrummet. På språknivån kan motivationen stärkas genom att läraren synliggör målspråkets kulturella och samhälleliga betydelse. Användning av autentiskt material, såsom filmer, tv-program och musik, kan öka elevernas intresse och bidra till en mer levande undervisning. Undervisning om målspråkets kultur och jämförelser mellan inlärarnas egen kultur och målspråkets kultur kan ytterligare förstärka engagemanget. Det är även viktigt att synliggöra målspråkets roll i världen och diskutera hur språkkunskaper kan användas i framtida studier, arbetsliv och internationella sammanhang. Kontakter med målspråkstalare, exempelvis genom studieresor eller digital kommunikation, framhålls också som särskilt motivationsfrämjande.

På inlärarnivån betonas lärarens roll i att stärka inlärarens självförtroende och tilltro till den egna språkliga förmågan. En trygg och stödjande lärmiljö, där misstag ses som en naturlig del av inlärningsprocessen, är central. Läraren kan dessutom hjälpa inläraren att sätta realistiska och uppnåeliga delmål, vilket kan bidra till en känsla av framsteg och kontroll över lärandet. (Dörnyei 1994:281). Alisaari m.fl. (2024:64) framhåller i detta sammanhang att ett stärkt självförtroende är en nyckelfaktor för motivation och att det är viktigt att eleverna upplever att språkinläring är möjlig för alla.

På inlärningssituationsnivån lyfter Dörnyei (1994: 281–282) fram vikten av elevinflytande och variation i undervisningen. Motivationen kan öka när elever ges möjlighet att delta i planeringen av undervisningen, exempelvis genom att föreslå teman, material och arbetsformer som intresserar dem. Växling mellan läroboksbaserad undervisning och arbete med autentiskt material samt användning av varierande undervisningsmetoder kan bidra till ökat engagemang. I samband med nya arbetsformer är tydliga instruktioner av stor betydelse för att eleverna ska känna sig trygga. Konstruktiv feedback är minst lika viktig som tydliga instruktioner. Effektiv feedback fokuserar på inlärarens styrkor och ger konkreta råd om hur språkkunskaperna kan utvecklas vidare. Lärarens empatiska och välvilliga förhållningssätt, samt förmågan att uppträda autentiskt och engagerat, har också visat sig vara betydelsefulla motivationsfaktorer. Genom att dela med sig av egna erfarenheter kan läraren dessutom synliggöra den personliga nyttan av språkkunskaper i vardags- och arbetslivet.

Motivationen på gruppnivå kan stärkas genom gemensamma regler och mål som tas fram i samarbete med eleverna. När alla i undervisningsgruppen ges möjlighet att delta i utformningen av klassrumsregler ökar känslan av ansvar och delaktighet. Regelbundna diskussioner om gruppens målsättningar och hur arbetet fortskrider under läsåret kan ytterligare bidra till motivation och sammanhållning. Gruppdynamiken kan även främjas genom samarbetsövningar, spel och aktiviteter där eleverna arbetar i varierande grupper (Dörnyei 1994: 281–282).

I vissa situationer kan elever överväga att avbryta sina studier i ett valfritt språk. I sådana fall är lärarens stöd särskilt viktigt. Genom samtal och uppmuntran kan läraren hjälpa eleven att reflektera över sitt beslut och överväga att fortsätta studierna. Elever upplever ofta språkinläring som krävande och den tar mycket tid, vilket understryker vikten av att undervisningen utformas så att den upplevs som meningsfull, inspirerande och upplevelsebaserad. (Alisaari m.fl. 2024:65)

2.3.1 Motivationens påverkan på svenskinläring i finskspråkiga grundskolor

Frågan om motivation för inläring av svenska språket är nära förknippad med skolmotivation i allmänhet samt med elevers ålder. Enligt Lehti-Eklund och Green-Vänttinen (2011: 52) konstaterar lärare att särskilt tonåringar ofta ifrågasätter skolans ämnen i stort, inte enbart svenskundervisningen. I detta sammanhang framhålls vikten av att läraren skapar utrymme för diskussion kring varför olika skolämnen är betydelsefulla. Inom språkundervisningen

används ofta argumentet att kunskaper i flera språk ökar individens möjligheter och nytta i framtiden, särskilt om språkkunskaperna når en högre nivå.

Lehti-Eklund och Green-Vänttinen (2011) genomförde en omfattande undersökning om svenskundervisning i finskspråkiga grundskolor, där material samlades in från lärare, rektorer och elever i årskurs nio. Resultaten visar att majoriteten av eleverna som deltog i studien ville studera svenska och hade en positiv inställning till ämnet. Samtidigt understryks lärarens centrala roll för utvecklingen av elevers motivation. Det framgår dock att elevernas motivation också stärks när de själva är medvetna om varför de studerar svenska och vilken betydelse språket kan ha för deras framtid.

Tidigare forskning betonar vikten av att synliggöra de karriärmöjligheter som kunskaper i svenska kan erbjuda samt att tydliggöra att många yrkesområden i Finland kräver färdigheter i båda de inhemska språken (Alisaari m.fl. 2024: 111). Elever i de högre årskurserna i grundskolan börjar ofta uppfatta nyttan av att behärska både finska och svenska i relation till framtida arbetsmöjligheter. Denna insikt uppstår ofta tidigare hos elever som följer den längre lärokursen i svenska än hos elever som studerar B-svenska. Betydelsen av att kunna svenska är särskilt påtaglig i huvudstadsregionen och i kustområden, där kraven på språkkunskaper är höga inom många yrkesområden. Som motivationsfrämjande argument lyfter lärare även fram svenskans roll som ett gemensamt kommunikationsspråk i Norden samt betonar värdet av att Finland, trots sin relativt lilla befolkning, har två officiella språk. En viktig faktor för att stärka motivationen är att öka elevers medvetenhet om den finlandssvenska kulturen och om svensk kultur i ett bredare perspektiv. Elever har i undersökningar uttryckt önskemål om att undervisningen i högre grad ska inkludera autentiskt material, såsom film, musik och tidningar, vilket kan bidra till ökat engagemang och intresse (Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011:53–54, 67–68).

Lärarens egen inställning till svenska framstår som ytterligare en betydelsefull motivationsfaktor. När läraren uttrycker engagemang och en positiv attityd till ämnet tenderar detta att smitta av sig på eleverna. En central uppgift för läraren är därför att skapa en positiv och avslappnad atmosfär i klassrummet. Ett sätt att bidra till detta är att använda humor och variera arbetssätten. En gynnsam lärandemiljö kännetecknas av att eleverna känner att det är meningsfullt och lustfyllt att delta i undervisningen, att de studerar språket för sin egen utvecklings skull och att de inte känner rädsla för vare sig läraren eller sina klasskamrater. Det

är dessutom viktigt att alla elever ges likvärdiga möjligheter att använda svenska muntligt under lektionerna. (Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011:53–54)

Ett centralt resultat i Lehti-Eklunds och Green-Vänttinens (2011: 65) studie är att elevernas övergripande inställning till svenska som skolämne i huvudsak är positiv. Nästan hälften av eleverna uppgav att de tycker om svenska och tycker att kvaliteten på undervisningen är bra. En del elever hade en neutral inställning och betraktade svenska som ett av flera obligatoriska skolämnena. De elever som uttryckte negativa attityder uppgav ofta att undervisningen i sig var fungerande, men att de saknade personligt intresse för ämnet.

Attityder till svenska som skolämne beror enligt undersökningen ofta på hur svår eller lätt språkinläringen upplevs. För vissa elever framstår svenska som relativt enkelt att lära sig, medan andra upplever att de behöver arbeta betydligt mer för att för att få bra vitsord. Majoriteten av eleverna placerar sig på en medelnivå vad gäller språklig kompetens. En del elever kan ha svårigheter med svenska i skolan men de får bra vitsord genom att jobba hårt. Sådana elever visar upp en ivrig attityd till svenska språket trots svårigheter. Attityd och språklig kompetens är därmed inte nödvändigtvis sammankopplade, eftersom elever med begränsade språkkunskaper kan ha en positiv inställning till språket. (Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011:53–54)

Alisaari m.fl. (2024:110–111) visar i sin studie bland språklärare i Finland att skapandet av positiva attityder hos språkinlärare kan stödjas genom användning av flerspråkiga undervisningsmetoder, möjligheter till utbyten, samarbete med målspråkstalare samt studiebesök. I utredningen deltog lärare från både finska och svenska skolor i Finland. Autentiskt material, såsom skönlitteratur, framhålls som ett effektivt redskap för att stärka intresset för svenska. Vidare betonas vikten av att läraren belyser Finlands och Sveriges gemensamma historia samt påminner om att det fortfarande finns svenskspråkiga regioner i Finland. Kännedom om svenska lånord i finskan kan även bidra till att synliggöra språkens samband och främja positiva attityder till svenskan.

2.4 Svenska som läroämne i finskspråkiga grundskolor

Enligt GLGU (2014: 901) ska språkundervisningen i skolan bidra till att eleverna lär sig värdesätta olika språk, de människor som talar dem samt de kulturer som är knutna till språken. Undervisningen syftar även till att eleverna ska bekanta sig med olika typer av texter och utveckla sin multilitteracitet. Vid valet av undervisningsmaterial är det viktigt att läraren

beaktar elevernas varierande intressen och erfarenheter. Jämställdhet mellan könen ska stärkas genom att teman behandlas mångsidigt och genom användning av funktionella och varierande arbetssätt. Ett centralt mål är även att bygga broar mellan undervisningen i olika språk samt mellan skolans språkundervisning och elevernas språkanvändning på fritiden. Läraren ska dessutom uppmuntra eleverna att aktivt söka information på de språk som de behärskar.

I Finland studerar alla elever det andra inhemska språket som en obligatorisk del av den grundläggande utbildningen. I svenskspråkiga skolor är detta språk finska, medan det i finskspråkiga skolor är svenska. I finskspråkiga skolor erbjuds två lärokursen i svenska: den långa lärokursen, A-svenska, och den medellånga lärokursen, B-svenska. Elever kan inleda A-svenska som ett valfritt A2-språk i årskurs 3 eller 4. Den medellånga B-svenskan är obligatorisk för alla elever och inleds i årskurs 6 (GLGU 2014). Enligt statsrådets förordning (286/2024) kan A2-språket antingen studeras som ett valfritt ämne eller som ett gemensamt ämne som ersätter B1-språket. Detta innebär att om en elev påbörjar A-svenska i lågstadiet, ersätter denna lärokurs den obligatoriska B-svenskan, och eleven följer då endast en lärokurs i svenska under sin skolgång.

Den medellånga B1-svenskan omfattar totalt sju årsveckotimmar från årskurs sex till slutet av grundskolan. I årskurserna sex och sju undervisningen omfattar två årsveckotimmar per läsår, medan undervisningen i årskurserna åtta och nio omfattar sammanlagt tre årsveckotimmar. Den frivilliga A2-svenskan omfattar totalt 12 årsveckotimmar från årskurs tre till nio. (Statsrådets förordning 286/2024). En årsveckotimme motsvarar en lektion per vecka under ett läsår. Eftersom ett läsår i den grundläggande utbildningen omfattar 38 undervisningsveckor motsvarar en årsveckotimme således 38 lektioner. (Undervisnings- och kulturministeriet, 2024:185). Exempelvis i medellång svenska har elever två årsveckotimmar på årskurs 6 och det betyder att eleverna har två svensklektioner per skolvecka.

Undervisningen i det andra inhemska språket är del av språkpedagogiken och introducerar eleverna till ett språkmedvetet arbetssätt. Målet är att väcka intresse för språklig och kulturell mångfald i skolan och i det omgivande samhället. Undervisningen ska förbereda eleverna för planmässigt och kreativt samarbete i olika grupper samt ge dem färdigheter att delta i varierande kommunikationssituationer. Läraren ska skapa möjligheter för eleverna att etablera kontakter och bygga nätverk med människor i de nordiska länderna, där digitala verktyg erbjuder autentiska möjligheter att använda målspråket. Ett ytterligare centralt mål är att stärka elevernas tilltro till sin egen språkliga förmåga och deras mod att använda sina

språkkunskaper i praktiken. Eleverna ska ges individuellt stöd i språkinläringen vid behov. (GLGU, 2014:901).

2.4.1 Svenska som läroämne i finska gymnasier

I denna avsnitt behandlas de långa och medellånga lärokurserna i svenska i gymnasiet, eftersom dessa utgör de vanligaste studievägarna för studerande. Utöver dessa finns även möjligheten att studera en modersmålsinriktad lärokurs samt en kort lärokurs (B3-svenska), som inleds först i gymnasiet. Framställningen baseras på GLGY (2019: 210–221).

Språkundervisningen i gymnasiet bygger vidare på de kunskaper och färdigheter som har utvecklats inom den grundläggande utbildningen. Målet är att fördjupa och utveckla studerandenas språkkunskaper samt deras språkliga medvetenhet. I gymnasiet betonas utvecklingen av flerspråkighet, vilket omfattar kunskaper i modersmålet, det andra inhemska språket, främmande språk samt även förståelse för dialekter. Undervisningen syftar till att stärka studerandenas förmåga att använda flera språk parallellt, att fungera i olika språkgemenskaper samt att utveckla multilitteracitet. Lärarens uppgift är att uppmuntra studerandena att utnyttja sina språkliga resurser på ett mångsidigt sätt och att värdesätta alla delområden av språkkunskap.

Undervisningen i svenska bygger på det vidgade textbegreppet och ska ge studerandena mångsidiga språkliga färdigheter. Detta innebär att undervisningsmaterialet ska omfatta olika typer av texter, inklusive skriftliga, muntliga, visuella och audiovisuella texter samt kombinationer av dessa. Även texttyperna är varierande och kan innefatta exempelvis berättande, beskrivande, reflekterande, fiktiva och faktabaserade texter. Materialet ska vara sådant att det utvecklar olika kommunikativa färdigheter hos studerandena.

Under gymnasietiden ska språkkunskaperna utvecklas från ett vardagligt språkbruk mot mer akademiska och formella register. Ett centralt mål är även att utveckla metaspråkliga färdigheter, vilket innebär att studerandena lär sig utnyttja kunskaper om språket för att förstå och analysera språkliga fenomen. Studerandena tränas i att söka, bearbeta, producera, dela och kritiskt värdera information på svenska.

I gymnasiet benämns studiehelheter moduler, och studiernas omfattning anges i studiepoäng. En studiepoäng motsvarar 11,4 lektioner om 75 minuter. Exempelvis omfattar den tredje

modulen i svenskans långa lärokurs, *Svenska språket och kulturen som kreativt uttrycksätt*, totalt två studiepoäng, vilket motsvarar 22,8 lektioner om 75 minuter.

I svenskans långa lärokurs (A-svenska) ingår totalt åtta moduler, varav sex är obligatoriska och två valfria. I den medellånga lärokursen (B-svenska) är det totalt sju moduler, fem av dessa är obligatoriska och två valfria. De två lärokurserna har till stor del gemensamma huvudteman. I den andra obligatoriska modulen ligger fokus exempelvis på att utveckla kommunikativa färdigheter. I A-svenskan betonas förmågan att använda språket i varierande situationer samt fördjupade kunskaper om svenskans ställning ur kulturellt och språkligt perspektiv. I B-svenskans motsvarande modul ska studerandena kunna beskriva sitt liv och sin närmiljö i olika situationer med hjälp av olika kommunikationskanaler, med särskilt fokus på muntlig interaktion och hörförståelse. Övriga obligatoriska moduler behandlar bland annat kultur, miljö samt svenskans betydelse för fortsatta studier och arbetsliv.

2.4.2 Svenska som läroämne i finskspråkiga yrkesskolor och högre utbildning

Enligt *Nationella grunder för yrkesexamina och utbildning* (Utbildningsstyrelsen) ska alla studerande som avlägger en grundexamen inom finskspråkig yrkesutbildning genomföra studier i det andra inhemska språket. Inom yrkesutbildningen benämns dessa studier Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket. Den obligatoriska studiehelheten omfattar 1 kompetenspoäng och syftar till att ge studerande grundläggande färdigheter i att använda svenska i arbetsrelaterade kommunikationssituationer. Målet är att den studerande ska kunna klara sig i rutinmässig vardagskommunikation i arbetslivet, tolka korta texter inom det egna yrkesområdet samt formulera korta meddelanden med användning av yrkesspecifikt ordförråd.

Utöver den obligatoriska helheten erbjuds två valfria studiehelheter i svenska, som tillsammans omfattar 3 kompetenspoäng. Den första valfria helheten, Kommunikation i arbetslivet på det andra inhemska språket, fokuserar på att stärka studerandenas förmåga att kommunicera i vardagliga arbetsrelaterade situationer. Studerandena tränas i att använda språkliga uttryck som är situativa och kulturellt lämpliga i svenskspråkiga sammanhang samt i att producera texter inom det egna yrkesområdet med användning av olika svenskspråkiga källor. Den andra valfria helheten, Att förstå betydelsen av nationalspråk och kulturer i ett kulturellt mångsidigt Finland, syftar till att fördjupa förståelsen för svenskans ställning som nationalspråk och dess betydelse i ett flerspråkigt samhälle samt i det nordiska samarbetet (*Nationella grunder för yrkesexamina och utbildning*, Utbildningsstyrelsen).

I *Program för utveckling av det andra inhemska språket* (Undervisnings- och kulturministeriet 2022) betonas behovet av att stärka svenskans ställning inom yrkesutbildningen, särskilt inom servicebranscherna. I programmets sjätte åtgärd konstateras att enbart en kompetenspoäng i svenska inte ger tillräckliga färdigheter för att betjäna kunder på svenska. Programmet framhåller därför behovet av att stärka det andra inhemska språkets roll som en integrerad del av yrkesexamina eller genom kompletterande lösningar. En sådan lösning är utvecklingen av valfria studier i svenska, liksom stärkta nätverk mellan utbildningsanordnare och ökat samarbete mellan olika aktörer. När utbildningsanordnare beviljas statsunderstöd ska dessa medel enligt programmet riktas särskilt till utveckling av utbildningsprogram inom servicebranscherna. Utvecklingsarbetet inleddes år 2023 och har redan lett till konkreta resultat, såsom ett utökat utbud av valfria studier i svenska inom finskspråkiga grundexamina. (Undervisnings- och kulturministeriet 2022:9–10).

Även inom den högre utbildningen i Finland är kunskaper i svenska lagstadgade. Enligt *Statsrådets förordning om universitetsexamina* ska studerande visa sådan färdighet i finska och svenska som krävs för offentliga tjänster i tvåspråkiga myndigheter eller som är nödvändig inom det aktuella yrkesområdet. (Finlands författningssamling 2004). Motsvarande krav återfinns i statsrådets förordning om yrkeshögskolor, där det dessutom betonas att språkkunskaperna ska vara tillräckliga med tanke på yrkesutövning och professionell utveckling (Statsrådets förordning 2003).

I praktiken innebär detta att högskolestuderande vanligtvis genomför en kurs i svenska som omfattar både skriftliga och muntliga färdigheter. Kursens omfattning är i regel fem studiepoäng. Alternativt kan studierna vara uppdelade i separata kurser för muntlig respektive skriftlig språkfärdighet, där varje kurs omfattar färre studiepoäng, men där det totala antalet studiepoäng motsvarar en sammanhållen kurs.

2.5 Svensklärarnas tankar om svenskinlärning i Finland

En av de största utmaningarna som svensklärare identifierar i sitt arbete att det inte finns tillräcklig många lärotimmar i svenska. En stor del av den tillgängliga undervisningstiden går åt till repetition av redan behandlade innehåll, vilket lämnar begränsat utrymme för att lära nya saker. Dessutom kan det förekomma långa pauser mellan svenskakurserna, ibland på flera månader, vilket försvårar en kontinuerlig språkutveckling. Undervisningstiden i svenska varierar också mellan olika kommuner och skolor, vilket bidrar till ökande ojämlikhet mellan

elever i olika delar av landet. När vissa skolor tilldelar extra resurser till svenskundervisningen medan andra inte gör det, riskerar skillnaderna i inlärningsförutsättningar att förstärkas. Lärarna uttrycker även missnöje med gruppstorlekarna, särskilt inom B-svenskan, där grupperna ofta upplevs som för stora. (Henricson & Heittola 2023:400–401). I *Program för utveckling av det inhemska språket* (Undervisnings- och kulturministeriet 2022) inkluderas dock inga konkreta mål för att minska gruppstorlekarna i grundskolan.

Lärarna efterlyser dessutom ökade resurser för att bättre kunna stöda elever med varierande behov. Enligt GLGU ska alla elever ges möjlighet att utveckla sina svenskkunskaper utifrån sin egen nivå, men lärarna upplever att detta är svårt att förverkliga i praktiken. Läroplanen uppfattas som relativt allmänt hållen och ger enligt lärarna inte tillräckligt konkreta verktyg för det dagliga undervisningsarbetet, exempelvis när det gäller bedömning. Bristen på undervisningstid i relation till de uppställda målen försvårar ytterligare genomförandet av läroplanens intentioner. (Henricson & Heittola 2023: 400–401).

Lärarna önskar mer stödmaterial för undervisningen, fortbildning och program som livar upp undervisningen och stärka elevernas motivation för svenskinläring. (Henricson & Heittola 2023:401). I *Program för utveckling av det inhemska språket* föreslås utveckling av stödmaterial som konkretiserar nivåskalorna för språkkunskap och språkutveckling. Programmet föreslår också att man ska öka mängden av studiebesök och stöd för lärarnas kompetensutveckling. (Undervisnings- och kulturministeriet 2022:7–10)

Samtidigt pekar tidigare forskning på att svensklärare i Finland har relativt god tillgång till autentiskt undervisningsmaterial. Eftersom Finland är ett tvåspråkigt land finns det rikliga möjligheter att använda material utanför traditionella läroböcker. Särskilt i södra och västra Finland är det lätt att hitta svenskspråkiga miljöer och besöksmål, såsom teatrar och kulturevenemang. I andra delar av landet kan svenskspråkigt material till exempel hämtas från television, radio och tidningar. Många elever har även personliga erfarenheter från resor till Sverige, vilket kan bidra till att göra språkinläringen mer meningsfull och ge inblick i autentiska användningssammanhang. (Salo 2010:359–360)

Trots detta uttrycker lärarna ett behov av mer ändamålsenligt läromedel. Särskilt efterfrågas tydliga ljud- och videomaterial för hörförståelseövningar, samt material för muntlig interaktion, läsförståelse, ordförrådsutveckling och spelbaserat lärande. Lärarna betonar

vikten av att språket i övningarna motsvarar vardagligt och ungdomsnära språkbruk utan att vara för avancerat. Ett särskilt stort behov av stödmaterial gäller bedömning, både på generell nivå och i form av tydliga kriterier för olika vitsord. Lärarna efterfrågar även konkret vägledning i hur muntliga språkkunskaper kan bedömas på ett tillförlitligt sätt. (Henricson & Heittola 2023:401). I *Program för utveckling av det inhemska språket* (2022:7) föreslås därför bland annat ljudexempel som illustrerar olika nivåer enligt den europeiska referensramen för språk (CEFR).

Lärarna uttrycker även en önskan om mer funktionella arbetssätt i undervisningen samt möjligheter att involvera externa aktörer, exempelvis genom gästbesök (Henricson & Heittola 2023:401). Undervisnings- och kulturministeriet (2022:8–9) föreslår i utvecklingsprogrammet att undervisningen i det andra inhemska språket i högre grad ska inkludera autentiska kommunikationssituationer, såsom vänklassverksamhet, samarbete mellan finsk- och svenskspråkiga skolor samt kontakter med målspråkstalare. Digitala verktyg lyfts fram som ett alternativ för att skapa meningsfulla kommunikationsmöjligheter även när fysiska möten inte är möjliga.

Vidare betonas behovet av satsningar på lärarnas professionella utveckling och samarbetsmöjligheter. I *Program för utveckling av det inhemska språket* (2022:10) föreslås riktade anslag för fortbildning, vilket också efterfrågas av de svensklärare som intervjuats av Henricson och Heittola (2023: 402). Lärarna uttrycker särskilt behovet av kompetensutveckling inom undervisning av tvåspråkiga elever samt inom differentiering.

Olli-Pekka Salo (2010:355–359) gjorde en enkätundersökning där han ville veta vad svensklärarna tycker om sitt ämne och vad som är det bästa och det värsta när man jobbar som svensk lärare. Lärarna som deltog i undersökningen jobbade på olika skolstadier. Salos undersökning visar att svensklärare trots utmaningar ofta upplever sitt arbete som meningsfullt. Bland de positiva aspekterna nämns möjligheten att arbeta med människor, tillgången till varierat undervisningsmaterial samt lärarnas intresse för det svenska språket och kulturen. Den dagliga interaktionen med elever och möjligheten att följa deras lärandeprocesser bidrar till arbetsglädje. Enligt lärarna är det viktigt att eleverna får positiva inlärningsupplevelser och vågar använda svenska även utanför klassrummet.

Samtidigt framkommer flera negativa aspekter av läraryrket. Elevers negativa attityder till svenska påverkar motivationen och viljan att engagera sig i studierna, vilket exempelvis kan

ta sig uttryck i bristande hemarbete. Stora undervisningsgrupper och stor variation i språkkunskaper försvårar undervisningen och gör differentieringen utmanande. Lärarna beskriver även upplevelser av tidsbrist, där kursinnehållet upplevs som omfattande och svårt att behandla på ett fördjupat sätt inom ramen för tillgänglig undervisningstid. (Salo 2010:363)

Slutligen framhålls lärarens eget engagemang som en central motivationsfaktor. En positiv inställning till svenska och ett intresse för språket kan bidra till att stärka elevernas motivation. Svenska uppfattas ofta som ett relativt lättillgängligt språk, särskilt i relation till finska och engelska, och genom att synliggöra likheter mellan språken kan läraren underlätta inläringen. Kulturundervisning och arbete med aktuella teman kan ytterligare stärka motivationen, särskilt när läraren delar egna erfarenheter av att använda språket i autentiska sammanhang. (Salo 2010: 360–361).

3 Material och metod

I detta avsnitt redogör jag metoder som användes i undersökningen. Först presenterar jag datainsamlingsmetoden och därrefter analysmetoden. Jag samlade in mitt empiriska material med en Webropol-enkät som respondenterna fyllde i självständigt. Det insamlade materialet analyseras med kvalitativ innehållsanalys.

Det finns flera olika sätt att genomföra en enkätundersökning, och forskaren måste välja den metod som är mest ändamålsenlig i relation till studiens syfte och forskningsfrågor. Enkäter kan exempelvis genomföras genom att forskaren är närvarande medan deltagarna besvarar frågorna, eller genom att respondenterna fyller i enkäten självständigt med stöd av skriftliga instruktioner. (Valli 2018: 92–93). I denna studie valdes det senare alternativet. I början av enkäten angavs mina kontaktuppgifter, så att respondenterna vid behov kunde ställa frågor om undersökningen.

Vid utformningen av enkätfrågorna har särskild vikt lagts vid tydlighet och neutralitet. Frågorna har formulerats så att de inte är ledande och så att de kan tolkas på ett entydigt sätt. Otydliga eller tvetydiga formuleringar kan annars leda till att respondenter tolkar frågorna på olika sätt, vilket i sin tur kan påverka undersökningens tillförlitlighet och resultatens giltighet. Av denna anledning bör formuleringar som är vaga eller öppna för flera tolkningar undvikas i enkätundersökningar. (Valli 2018: 92–93)

3.1 Webropolenkät som metod

Innan enkäten publicerades testades en pilotversion, där en extern person svarade på enkäten och gav respons på dess innehåll. Efter detta genomfördes även en språkgranskning för att säkerställa tydlighet och språklig korrekthet. Enkäten publicerades den 21 januari 2026 och totalt deltog 53 informanter i undersökningen.

Enkäten spreds via både e-post och sociala medier. Svensklärarna i Finland samt Suomen kieltenopettajien liitto (SUKOL) kontaktades via e-post med en förfrågan om att sprida enkäten till sina medlemmar. Svensklärarna i Finland distribuerade enkäten via e-postutskick, medan SUKOL delade ett inlägg om undersökningen i sina kanaler på sociala medier. Inlägget publicerades via mitt personliga Facebook-konto och var offentligt tillgängligt. Detta innebär en viss risk för att enkäten skulle kunna besvaras på ett oseriöst sätt, men inga sådana svar identifierades i materialet.

Utöver detta delades enkäten i flera privata Facebook-grupper riktade till språklärare, bland annat *Ruotsinopet*, *Yläkoulun ruotsinopetus*, *Yläkoulun kieltenopetus* och *Alakoulun kieltenopetus*. Därtill kontaktades ett antal svensklärare i Åboregionen direkt via e-post, och länken till Webropol-enkäten skickades till dem personligen.

Enkäten var öppen under perioden 21.1.2026-20.2.2026. Majoriteten av svaren inkom under den första veckan efter publiceringen. Det visade sig att inlägg i sociala medier genererade flest svar när de publicerades under veckoslut, vilket kan förklaras av att respondenterna då hade mer tid att delta i undersökningen.

Enligt Valli & Perkkilä (2018:120) är yngre vuxna generellt mer benägna att delta i webbaserade enkätundersökningar, medan könsskillnader vid deltagande är relativt små. Användning av sociala medier som distributionskanal kan samtidigt innebära en begränsning, eftersom personer som inte använder sociala medier riskerar att exkluderas från urvalet. En fördel med metoden är dock möjligheten att snabbt nå ett stort antal potentiella respondenter, vilket kan bidra till ett omfattande datamaterial om spridningen är effektiv.

3.1.1 Enkätens struktur

Enkäten bestod av totalt tio frågor, varav fem var slutna och fem öppna. Inledningsvis innehöll enkäten information om avhandlingens ämne, studiens syfte, dataskydd samt hur de insamlade svaren skulle hanteras. Enkäten var utformad på svenska, men respondenterna hade möjlighet att besvara frågorna antingen på svenska eller på finska. I slutet av informationstexten angavs som framgått mina kontaktuppgifter, så att respondenterna vid behov kunde ställa frågor om undersökningen.

Den första enkätfrågan gällde informerat samtycke, där respondenterna ombads ge sitt tillstånd till att deras svar används i studien. Frågorna två och tre syftade till att samla in bakgrundsinformation om respondenterna. I dessa frågor efterfrågades i vilket landskap läraren är verksam i samt på vilket skolstadium undervisningen bedrivs. Vid frågan om skolstadium gavs möjlighet att välja flera svarsalternativ, eftersom vissa respondenter undervisar på mer än ett skolstadium, exempelvis både i lågstadiet och i högstadiet. Därefter ombads respondenterna att uppskatta hur ofta de möter positiva respektive negativa attityder till svenska språket i sitt arbete. Dessa frågor var slutna, och respondenterna kunde endast välja ett svarsalternativ per fråga. Genom att begränsa svarsalternativen till ett val minskas risken för flertydiga svar, vilket underlättar analysen av materialet (Valli & Perkkilä

2018:121). Som avslutning på enkätens första sida fick respondenterna möjlighet att med egna ord beskriva vilka typer av attityder de möter i sin vardag samt vilka faktorer de anser påverka dessa attityder. Enkätens andra sida bestod enbart av öppna frågor. I fråga åtta ombads lärarna beskriva hur de arbetar med och stöder elever som upplever prestationsångest under svensklektionerna. I de två avslutande frågorna fick respondenterna dela med sig av sina bästa tips på pedagogiska verktyg och arbetssätt som främjar motivation vid svenskinläringen samt beskriva hur de själva försöker motivera elever att lära sig svenska. Enkätformuläret återfinns i sin helhet som bilaga i slutet av avhandlingen.

3.2 Innehållsanalys som analysmetod

Studien är huvudsakligen kvalitativ till sin karaktär, men kvantitativa metoder används i viss utsträckning för att analysera fördelningen av respondenter mellan olika landskap. Det empiriska materialet har analyserats med kvalitativ innehållsanalys. Som källa i den här avsnittet använder jag *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (2018:122–127) som är skriven av Jouni Tuomi och Anneli Sarajärvi.

Analysen inleddes med en genomgång av samtliga enkätsvar, varefter materialet systematiskt kategoriserades. I detta skede användes färgkodning som hjälpmedel för att identifiera återkommande teman och mönster i materialet. Svar som behandlade liknande innehåll markerades med samma färg och grupperades därefter i preliminära kategorier. Exempelvis markerades svar som rörde användning av spel som motivationsfrämjande arbetssätt med en specifik färg, medan svar som omfattade par- och grupparbete markerades med en annan. På motsvarande sätt färgkodades lärarnas beskrivningar av attityder i undervisningsvardagen, där negativa attityder, positiva attityder och neutrala attityder markerades med skilda färger. Efter färgkodningen klassificerades svaren i mer övergripande kategorier, vilka därefter delades in i underkategorier. Exempelvis bildade spel en huvudkategori som vidare indelades i underkategorier såsom digitala spel, till exempel Blooket, och traditionella spel, såsom minnesspel. Denna hierarkiska kategorisering möjliggjorde en mer nyanserad analys av materialet och gjorde det möjligt att identifiera både gemensamma drag och variation i lärarnas svar. Materialet innehöll inga irrelevanta eller ovidkommande uppgifter i relation till studiens syfte och forskningsfrågor. Av den anledningen fanns det inget behov av att förenkla, reducera eller avgränsa svaren ytterligare i analysprocessen.

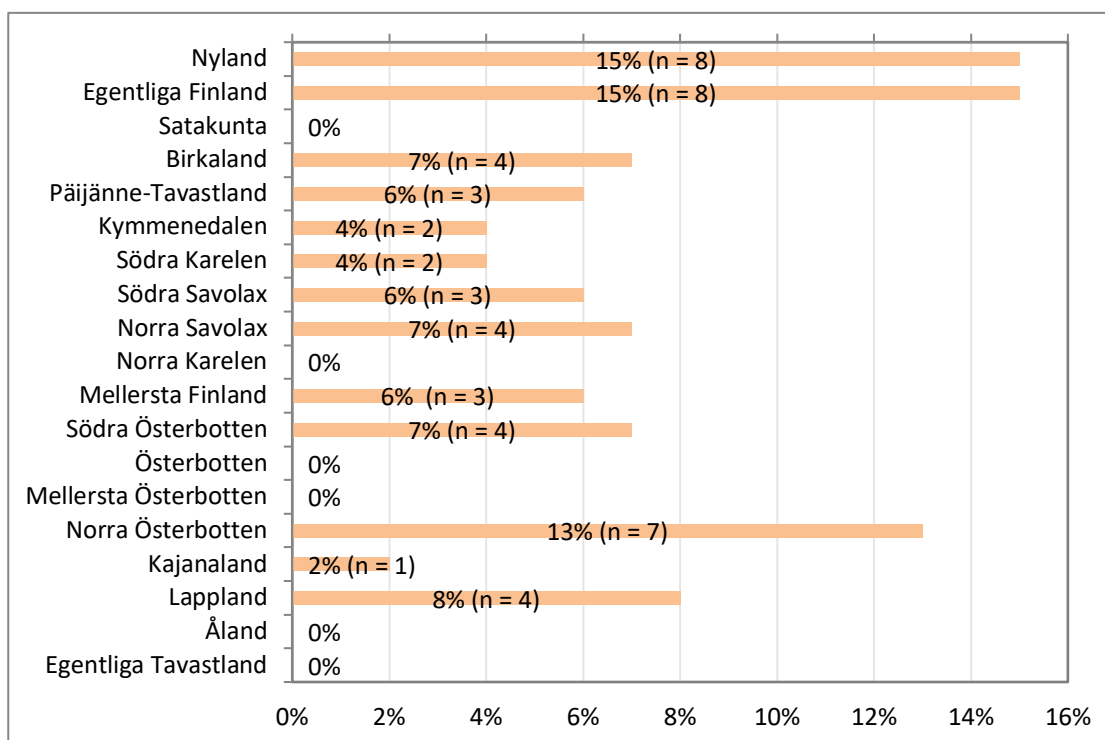
4 Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultaten av undersökningen. Kapitlet är indelat i fem avsnitt som följer studiens forskningsfrågor och analysstruktur. I avsnitt 4.1 redogörs för bakgrundsinformation om de lärare som deltog i undersökningen. Följande avsnitt 4.2 fokuserar på de attityder till svenska språket som lärarna möter i sitt arbete. Sedan behandlas i avsnitt 4.3 behandlas lärarnas erfarenheter av att arbeta med elever som upplever prestationsångest under svensklektionerna. Efter det presenteras i avsnitt 4.4 de arbetssätt och pedagogiska verktyg som enligt lärarna bidrar till att stärka inlärares motivation för svenskinläring. Kapitlet avslutas i avsnitt 4.5 med en sammanställning av lärarnas bästa råd och erfarenheter gällande hur elevers motivation för att lära sig svenska kan främjas.

4.1 Lärarna som deltog i undersökningen

Totalt deltog 53 svensklärare i undersökningen.

Tabell 1 De olika landskap som svensklärarna som deltog i undersökningen jobbar i

Totalt deltog 53 svensklärare i undersökningen. Respondenterna representerar ett flertal landskap runt om i Finland och fördelningen mellan landskapen är ojämn. De flesta respondenterna är verksamma i Nyland och Egentliga Finland, från vilka åtta lärare per landskap deltog. Från Norra Österbotten inkom sju svar. Fyra lärare per landskap deltog från

Birkaland, Norra Savolax, Södra Österbotten och Lappland. Tre respondenter per landskap representerar Södra Savolax, Päijänne-Tavastland och Mellersta Finland. Två svar var inkom från Kymmenedalen och Södra Karelen. Från Kajanaland deltog en lärare. Inga respondenter deltog från Satakunta, Norra Karelen, Österbotten, Mellersta Österbotten, Åland eller Egentliga Tavastland.

Respondenterna ombads även ange på vilka skolstadier de undervisar. I denna fråga var det möjligt att välja flera alternativ, eftersom samma lärare kan vara verksam på flera skolstadier samtidigt. De flesta informanter svarade att de jobbar på högstadiet ($n = 33$), lågstadiet ($n = 18$) och i gymnasiet ($n = 14$). En respondent är verksam i en samskola (yhtenäiskoulu) och en i yrkesskola. Sex respondenter uppgav att de undervisar svenska inom högre utbildning.

4.2 Attityder som svensklärarna ser i sitt arbete

I detta avsnitt presenteras både kvantitativa och kvalitativa resultat gällande hur ofta svensklärare möter positiva och negativa attityder till svenska språket i sitt arbete. Inledningsvis redovisas den kvantitativa fördelningen av observerade attityder, varefter de kvalitativa beskrivningarna av lärarnas erfarenheter analyseras. Utöver de slutna frågorna fick respondenterna även besvara den öppna frågan ”Hurdana attityder till svenska språket ser du i ditt arbete?”, som möjliggör en fördjupad förståelse av attityderna i undervisningsvardagen i finskspråkiga skolor.

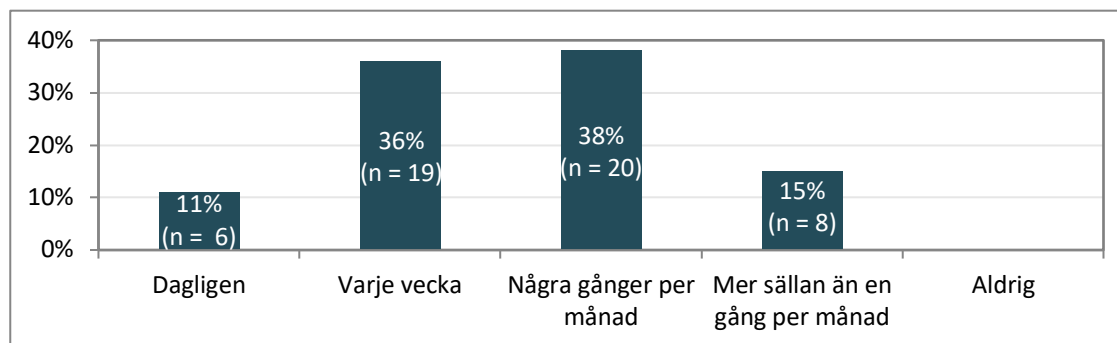
Resultaten visar att en del inlärare uppvisar neutrala attityder till svenskinläring, men majoriteten av de observerade attityderna beskrivs av lärarna som antingen tydligt positiva eller tydligt negativa. Positiva attityder kopplas ofta till situationer där språket upplevs som relativt lätt att lära sig eller där inlärarna har ett personligt intresse för svenska språket eller dess användningsområden. Ett återkommande tema i lärarnas svar är behovet av att motivera för inlärare varför svenska behöver studeras i skolan. Särskilt i grundskolan upplever lärarna att elever ofta har svårt att se nyttan med svenska och uttrycker uppfattningen att språket inte kommer att vara relevant i deras framtida liv. Flera lärare lyfter fram att denna inställning påverkar motivationen för språkinläring och kräver ett aktivt pedagogiskt arbete från lärarens sida.

Endast en respondent beskrev en undervisningssituation där attityderna till svenska uteslutande upplevdes som positiva. I detta fall framhöll läraren att eleverna genomför sina uppgifter samvetsgrant, visar engagemang och inte uttrycker missnöje över svenskans

ställning som obligatoriskt skolämne. Klagomål relaterade till så kallad tvångssvenska förekommer enligt denna lärare inte alls i undervisningen.

I detta avsnitt ligger fokus på de attityder som lärarna möter inom grundskolan. Attityder till svenska i undervisningen på andra stadiet och inom högre utbildning behandlas separat i avsnitt 4.2.1.

Tabell 2 Hur ofta lärarna ser negativa attityder till svenska språket i sitt arbete

Lärarna ombads uppskatta hur ofta de möter negativa attityder till svenska språket i sitt arbete. Resultaten visar att samtliga respondenter upplever förekomsten av negativa attityder i någon grad eftersom ingen av informanterna uppgav att de aldrig möter negativa attityder i undervisningsvardagen. Sex lärare rapporterade att de möter negativa attityder dagligen, medan 19 lärare uppgav att detta sker varje vecka. Ytterligare 20 lärare möter negativa attityder några gånger per månad, och åtta respondenter uppgav att negativa attityder förekommer mer sällan än en gång per månad.

I de öppna svaren beskriver lärarna hur negativa attityder ofta tar sig uttryck i elevernas beteende under lektionerna. Vanligtvis när eleven har negativ attityd till svenskinlärning så är hen passiv, ligger på pulpeten, gör inte övningar samt vill inte läsa för prov och lära sig språket. Lärarna framhåller att arbetet med elever som uppvisar negativa attityder ofta kräver uthållighet och ett kontinuerligt motiverande arbete. Ett återkommande moment i undervisningen beskrivs vara behovet av att förklara varför svenska studeras i Finland.

Lärarna kopplar i flera fall negativa attityder till upplevelsen av att svenska är ett svårt språk. Svårigheterna förklaras bland annat av bristande grundkunskaper från lågstadiet. När eleven övergår till högstadiet och möter nya lärare där så kan det hända att eleven lär sig någonting för första gång då. Då kan inlärningstakten vara för snabb för dem som inte har grundkunskaper på svenska. Attityden är negativ även när läraren kan visa att någon sak är

lätt på svenska. I flera svar framkommer också att vissa elever uttrycker ett generellt motstånd mot svenska utan att alltid kunna formulera tydliga orsaker till sin inställning. I dessa fall hänvisar elever ibland till att även deras vårdnadshavare saknar kunskaper i svenska.

Några lärare svarade också att eleverna ofta frågar varför de måste lära sig svenska när elever i Sverige inte behöver lära sig finska. Lärarna kanske borde göra synligare att svenska är ett av Finlands officiella språk och det därför är viktigt att lära sig svenska. En informant berättade att det har hjälpt när hen har berättat för elever om tvåspråkighet i Finland. Då har eleverna lämnat sina starka åsikter om ”tvångssvenskan” utanför klassrummet. En lärare beskriver svenskans roll i finskspråkiga skolor så här:

”Svenskan ses som ett nödvändigt ont som man vill få undan.”

I de öppna svaren framkommer flera faktorer som enligt lärarna bidrar till negativa attityder till svenska språket. Ett återkommande tema är uppfattningen att svenska är osynlig i det omgivande samhället. Två respondenter konstaterar att vissa elever upplever svenskan som onödig, även när de bor i tvåspråkiga kommuner eller i områden nära Sveriges gräns. Samtidigt beskriver lärarna att elever som bor i enspråkigt finskspråkiga regioner inte ifrågasätter svenskans relevans på samma sätt, trots att de sällan möter språket utanför klassrummet.

Lärarna beskriver även regionala och socioekonomiska skillnader i attityderna till språkinläring. Elever som bor i turistorter upplevs i högre grad se nyttan av språkkunskaper och förstå värdet av att behärska flera språk. På sådana orter kan föräldrarna jobba som företagare och ha samma åsikter om språkkunskaper som eleverna. Andra elever har personliga kopplingar till svenska genom släktingar i Sverige eller i finlandssvenska regioner, eller genom att en vårdnadshavare är finlandssvensk. Därutöver nämns en grupp elever som helt enkelt uppvisar ett generellt intresse för svenskastudier.

Ett argument till negativ inställning är att alla kan engelska så därför behöver man inte kunna svenska. Elever uppger att det räcker att kunna finska och engelska, och de ser inte hur svenska kan vara till nytta, exempelvis vid sommarjobsökande. Om alla andra sökare kan endast engelska och du kan svenska så framträder du i positivt ljus. I detta sammanhang beskriver lärarna att konkreta exempel, såsom berättelser från personer som haft nytta av svenska i arbetslivet, kan bidra till att synliggöra språkets värde och därmed stärka motivationen.

Lärarna beskriver även skillnader i språklig begåvning och studievana som en möjlig förklaring till attityderna. En lärare som jobbar i lågstadiet konstaterar att vissa elever, som har haft lätt för engelska, först i årskurs sex blir medvetna om att språkinläring kräver regelbundet arbete. Sådana elever är omotiverade att lära sig svenska eftersom de plötsligt måste jobba hårt för att lära sig språket. I dessa fall framhåller lärarna att det inte alltid är själva språket som är föremål för motstånd, utan snarare den ansträngning som krävs för att lära sig det.

Flera lärare undervisar både engelska och svenska i samma undervisningsgrupper och beskriver tydliga skillnader i elevernas attityder mellan språken. Enligt lärarna kan elever i engelskundervisningen genomföra omfattande arbetsuppgifter utan motstånd, medan undervisningen i svenska ofta kräver mer varierade och motivationshöjande arbetssätt, såsom spel, musik och lekfulla aktiviteter, för att upprätthålla engagemanget.

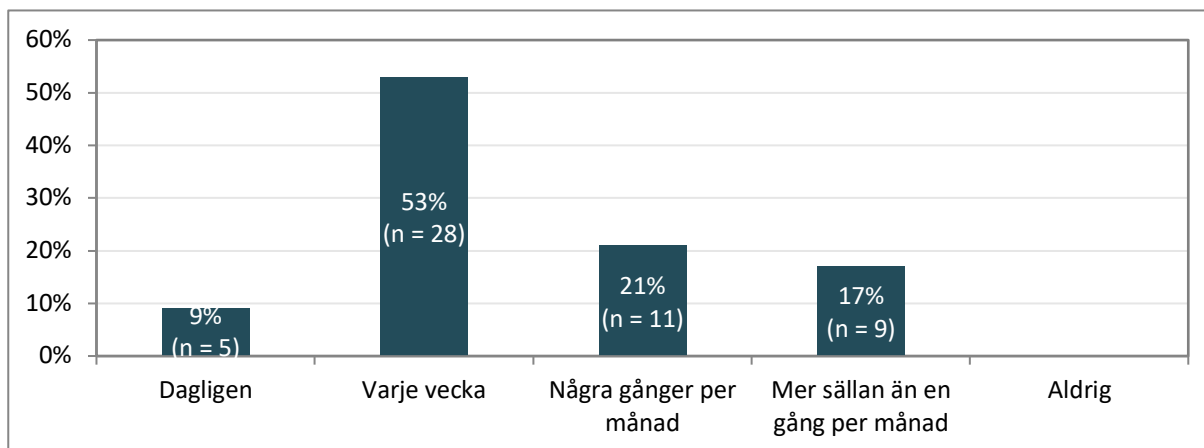
Läraren borde komma ihåg att negativa attityder till svenska i vissa fall hänger samman med elevers generella inställning till skolan. En informant beskriver att elever som uttrycker starkast motstånd mot svenska ofta hatar nästan allt i skolan. Dessa elever som har de största attitydproblemen eller är mest högröstade om att de hatar svenska har dåliga skolkunskaper i allmänhet och svårigheter att klara sig i skolan. Sådana elever som inte vill göra någonting på lektioner deltar i begränsad utsträckning i undervisningen, genomför sällan hemarbete och förbereder sig inte inför prov (se också Salo 2010:363). De lär sig ändå någonting eftersom dem är med på lektionerna i svenska. Det krävs repetition och egen initiativ för att språkkunskaper fördjupas. Därför skulle det vara viktigt att träna till exempel ordförråd också utanför klassrummet.

Det funkar på samma sätt åt andra hållet. Elever som har bra skolmotivation jobbar i allmänhet hårt också på svensklektioner (jfr. med Lambert m.fl. 1968:488). Även om svenska inte nödvändigtvis är deras favoritämne, är dessa elever enligt lärarna beredda att arbeta målmedvetet för att tillägna sig språket. Vissa av dessa elever kombinerar aktivt arbete under lektionerna med självständigt arbete hemma, medan andra i huvudsak förlitar sig på undervisningen i klassrummet.

Några respondenter beskriver att användning av svenska som undervisningsspråk ibland möts av öppet motstånd från enskilda elever. I de öppna svaren förekommer exempel på verbala reaktioner där svenska språket uttryckligen nedvärderas. Dessa utsagor illustrerar den

emotionella laddning som svenska språket kan ha för vissa elever och utgör en del av den attitydkontext som lärarna behöver hantera i sin undervisningsvardag. När läraren ger instruktioner på svenska kan hen få höra ”puhu suomee saatana”. En annan informant säger att ett allmänt argument mot svenska språket är ”ruotsi on paskaa”.

Tabell 3 Hur ofta lärarna ser positiva attityder till svenska språket i sitt arbete

Lärarna ombads även ange hur ofta de möter positiva attityder till svenska språket i sin undervisningsvardag. Resultaten visar att positiva attityder förekommer t.o.m. lite oftare än negativa kommentarer (jfr tabell 2). Ingen av respondenterna uppgav att de aldrig möter positiva attityder till svenska. Mer än hälften av respondenterna (n = 28) uppgav att de möter positiva attityder varje vecka. Fem lärare rapporterade att de möter positiva attityder dagligen, elva några gånger per månad och nio mer sällan än en gång per månad.

I de öppna svaren beskriver lärarna att många elever uppvisar en positiv inställning till svenska språket. Dessa elever kännetecknas enligt lärarna ofta av aktivt deltagande under lektionerna samt vilja att studera svenska i hemma. En del elever upplever svenska som lättare än engelska, vilket i sin tur kan stärka motivationen för att studera svenska, särskilt i de fall där engelska upplevs som mer krävande. Positiva attityder kopplas därmed ofta samman med upplevelsen av att inläringen är hanterbar och att språkliga framsteg sker relativt snabbt.

En lärare konstaterar att speciellt lärobokens kultursidor känns intressanta och höjer motivation. En informant beskriver att eleverna visar stort intresse för svensk kultur, exempelvis musik och klädstil. Detta gäller i synnerhet elever i lågstadiet, som blir entusiastiska när de upptäcker att de kan förstå enklare svenska texter i sin vardag, till exempel reklamtexter i den offentliga miljön.

Lärarna betonar vidare att förekomsten av negativa attityder inte nödvändigtvis innebär att undervisningen påverkas i någon större utsträckning. Enligt svaren fungerar undervisningen överlag väl, och majoriteten av eleverna arbetar aktivt under lektionerna även i de fall där vissa elever uttrycker tvivel kring behovet av svenska i framtiden.

4.2.1 Attityder till svenska på andra stadiet och inom högre utbildning

Inom högre utbildning är det stora skillnader mellan studerande med starka språkkunskaper i svenska och studerande med svagare förkunskaper. För vissa studerande är svenska som ett svårt språk, vilket kan ge upphov till osäkerhet och negativa attityder. Samtidigt beskriver lärarna att det även finns studerande som uttrycker ett starkt intresse för svenska och upplever språkinläringen som både lätt och rolig. En informant som har arbetat som svensklärare vid en yrkeshögskola under ett års tid beskriver att hen i huvudsak möter positiva eller neutrala attityder i sitt arbete. Läraren uppger att hen blev positivt överraskad över den allmänna inställningen till svenska bland de studerande. Enligt informanten koncentrerar sig studerandena väl på uppgifterna och är motiverade att avlägga kursen. Hen kommer ihåg bara tre gånger när studerande ifrågasatt obligatoriet gällande svenskstudier, och dessa situationer har kunnat hanteras genom samtal och motivering från lärarens sida.

På andra stadiet uppvisar studerande enligt lärarna ett brett spektrum av attityder. Vissa studerande inleder en modul med en negativ eller tveksam inställning till svenska, men i takt med att undervisningen fortskrider kan attityden förändras i positiv riktning. När studerande upplever att de gör framsteg och tillägnar sig nya språkliga färdigheter kan detta väcka en känsla av glädje och öka motivationen. En negativ inställning yttrar sig ofta i passivitet och begränsat engagemang i uppgifterna, vilket i sin tur påverkar lärandet. Samtidigt framkommer att flera studerande i efterhand kan uttrycka ånger över att de tidigare haft en negativ attityd till svenska.

Tre av informanterna uppger att attityderna till svenska överlag har förbättrats under senare år. Flera studerande beskrivs ha en positiv inställning till svenska och visar även hög motivation för språkinläring. Dessa studerande når ofta goda studieresultat, särskilt i de första modulerna i gymnasiet. En gymnasielärare konstaterar att attityderna har förändrats avsevärt under de senaste sju åren och att behovet av att motivera för studerande varför svenska ingår i examen numera är begränsat. Studerandena uppges i större utsträckning förstå svenskans roll i utbildningen och vara villiga att studera språket. En annan gymnasielärare beskriver att det händer väldigt sällan nuförtiden att läraren måste börja motivera varför man

läser svenska i gymnasiet. Svenska upplevs ofta som både lätt och roligt, och vissa studerande ser till och med språket som lättare än engelska på gymnasienivå.

Några inlärare berättar att de talar svenska på fritiden och det är skönt när man får tala svenska med skolans gäster. Attityden till svenska är positiv om inläraren har svenskspråkiga vänner och släktingar. I gymnasiet uppges studerande i högre grad förstå att svenska kan vara till nytta både under studietiden och i framtiden. För vissa studerande har möjligheten att avlägga studentexamen i svenska i stället för i matematik bidragit till att stärka synen på svenska som ett relevant och användbart ämne. Samtidigt framkommer att andra studerande prioriterar andra examensämnen och betraktar svenska främst som en modul som behöver genomföras.

Trots dessa positiva tendenser finns det även studerande i gymnasiet som har svårt att se nyttan av svenska och anser att språket saknar betydelse efter avslutade studier. Studerande med låg motivation vet inte varför måste man studera språket. De tänker att svenskan är ett onödigt språk och ingen vill lära sig det. Negativa attityder syns i dålig motivation att göra uppgifter på lektioner. Lärarna beskriver att låg motivation ofta är förenad med svaga förkunskaper från grundskolan. Bristande språkkunskaper kan leda till sämre prestationer i klassrummet och till en mer negativ inställning till lärandet. Nyttan av att kunna svenska är mindre i dag eftersom språkkunskaper har blivit sämre under åren. Om kunskaperna var bättre kunde studerandena använda språket mer och därmed ha positivare attityder och mer motivation till språkinläring.

På lektioner syns svaga kunskaper som sämre prestationer och negativ inställning till lärandet. Studerandena vill satsa på sådana ämnen de tycker om och inte sträva efter bättre betyg i svenska. Enligt lärarnas erfarenheter samvarierar låg motivation, negativa attityder och svaga studieresultat. När målet enbart är att uppnå ett godkänt vitsord blir lärandet ofta ytligt och kortsiktigt, vilket försvårar en långsiktig språkutveckling. I nästa modul behöver då betydande tid ägnas åt repetition snarare än fördjupning eftersom studerande har redan glömt baskunskaperna på svenska innan nästa modul börjar. Det gör inläringen ännu svårare.

En lärare som jobbar i yrkesskola deltog i undersökningen. Hen har märkt att attityderna till svenska ofta är negativa. Den återkommande förklaringen som informanten ger är studerandenas låga kunskapsnivå i svenska, vilket i kombination med låg motivation försvårar språkinläringen ytterligare. Vissa studerande blir överraskade och stressade när de inser att

svenska är ett obligatoriskt ämne inom yrkesutbildningen. I undervisningssituationen kan negativa attityder ta sig uttryck i störande beteende och negativa attityder verkar förena studerande.

4.3 Lärarnas tankar om varifrån attityderna kommer

Resultaten visar att en allmänt negativ inställning till svenska i samhället har en tydlig påverkan på inlärares attityder till svenska språket. Liknande observationer görs även av Henricson och Heittola (2023:402), som konstaterar att samhällseliga diskussioner och den övergripande språkpolitiska kontexten påverkar svenskundervisningen i finskspråkiga skolor. Enligt lärarnas erfarenheter förstärks negativa attityder särskilt i situationer där svenska upplevs som svårt och arbetskrävande. Diskussionen om så kallad tvångssvenska i medier och samhällsdebatt beskrivs som seglivad, och flera lärare framhåller att dessa attityder tenderar att föras vidare mellan generationer.

I lärarnas svar framträder tre huvudgrupper till inlärares attityder till svenska: familj och kompisar, samhälle, medier samt skolmotivation i allmänhet. Dessa faktorer är inte åtskilda från varandra, utan samverkar och förstärker varandras inverkan. Det är anmärkningsvärt att flertalet lärare i sina svar fokuserar på orsaker till negativa attityder, trots att enkätfrågan var formulerad på ett neutralt sätt.

Vårdnadshavare, syskon och kompisar beskrivs ha en betydande inverkan på enskilda inlärares inställning till svenska. Lärarna betonar att vårdnadshavares sätt att tala om det andra inhemska språket kan påverka barnens attityder, även om detta sker oavsiktligt (se också Alisaari m.fl. 2024:110-111). I flera svar framkommer att inlärare motiverar sin negativa inställning genom att hänvisa till att deras vårdnadshavare själva saknar kunskaper i svenska och upplever att de aldrig har haft behov av språket. En lärare har märkt att bland pojkar är det populärt att berätta hur deras pappor har sagt att svenskan är bara ett bögspråk. En annan lärare konstaterar att några pappor ser Sverige som en fiende och flyttar denna attityd vidare till sina barn.

Vårdnadshavares utbildningsbakgrund och socioekonomiska situation kan vara en möjlig påverkansfaktor. En lärare jobbar i en skola där många elever kommer från familjer med lägre utbildningsnivå och inkomst och inställningen till svenska är särskilt negativ. I dessa sammanhang upplever läraren att argument om framtida högskolestudier eller krav på språkkunskaper i vidare utbildning inte upplevs som relevanta för inlärare som inte ser högre

utbildning som ett realistiskt mål. Familjens och samhällets attityder till svenska sammanflätas därmed och påverkar inlärares motivation att studera språket.

Kamratrelationer och gruppsytryck framkommer som ytterligare en betydelsefull faktor. Man får inte gilla svenska, det är inte trendigt att tycka om svenska språket. Om kompisgänget har en "ledare" som inte tycker om svenska så sprids det till alla andra i gruppen. Vissa inlärare har negativa föreställningar om svenskspråkiga personer, exempelvis uppfattas de som privilegierade eller distanserade från finskspråkiga grupper. Några ungdomar tänker att svenskspråkiga ser ner på finskspråkiga så varför inte göra samma med dem.

När negativa attityder etableras redan före skolstart och förstärks genom familj och kompisar innebär detta enligt lärarna att undervisningen inleds med en betydande pedagogisk utmaning. Läraren behöver då arbeta aktivt för att förändra redan befästa attityder i en mer positiv riktning.

Bristande kunskap om Finlands historia, geografiska läge och språklagstiftning nämns också som en faktor som kan bidra till negativa attityder. Enligt lärarna ser vissa inlärare inte Finland som en del av den nordiska språkgemenskapen och därmed inte nyttan att kunna det gemensamma språket. Samtidigt beskriver en informant att positiva attityder ibland kan uppstå genom personliga erfarenheter, samhällsliga förändringar eller ökad medvetenhet om språkets betydelse i arbetslivet, exempelvis i samband med förändrade säkerhets- och samarbetsstrukturer i Norden. Lärarna uppger att attityder till svenska i vissa fall kan bli mer positiva i vuxen ålder, särskilt när inlärare möter konkreta situationer där språkkunskaper upplevs som användbara, exempelvis inom högre utbildning eller arbetsliv. En annan informant har fått flera meddelande från föräldrar som har varit intresserad av barns skolgång. Hen tycker att det har varit roligt.

Lärarna beskriver i större utsträckning vad de själva kan göra för att skapa en mer positiv atmosfär i undervisningen än varifrån positiva attityder ursprungligen kommer. Enligt lärarna kan varierade arbetssätt, genomtänkta pedagogiska val, en trygg och uppmuntrande lärmiljö samt upplevelsen av att lyckas bidra till att stärka positiva attityder till svenska. Positiva reaktioner uppstår särskilt i samband med funktionella arbetssätt där inlärare får röra på sig, arbeta kreativt eller använda språket i autentiska sammanhang, exempelvis inspelningar eller praktiska projekt. Många lärare framhåller även att deras eget förhållningssätt har stor betydelse för klassrumsatmosfären och för hur svenska språket uppfattas. Genom att välja

material som väcker intresse kan läraren bidra till att inlärare börjar se svenska i ett mer positivt ljus. Sådana material kan vara till exempel presentation av kända finlandssvenska personer i medier, musik, lätta texter och övningar och besök till exempel till Ikea. En informant beskriver lärarens roll för utvecklingen av positiva attityder till svenska så här:

”Positiva attityder är något som läraren kan hjälpa att skapa. Läraren är den största enskilda faktorn när det gäller studerandenas motivation att studera och viljan att delta i undervisningen samt att avlägga den obligatoriska kursen i svenska i tid. Läraren kan skapa en positiv atmosfär med sitt eget beteende.”

Lärarnas svar indikerar att lärarens utbildning och ämnesdidaktiska kompetens kan ha betydelse för inlärares attityder till svenska språket. Respondenterna lyfter fram att lärare utan specialiserad utbildning i språkundervisning, exempelvis klasslärare som undervisar i språk utan formell språkdidaktisk utbildning, kan ha begränsade förutsättningar att bemöta språkinlärares behov på ett ändamålsenligt sätt. I ett bredare perspektiv betonas dock skolans övergripande språkliga klimat. När hela skolan präglas av en positiv inställning till språk och flerspråkighet minskar enligt lärarna behovet av att enskilda lärare kontinuerligt behöver motivera språkinläring.

Inlärares tidigare framgångar vid språkinläring hänger ofta samman med positiva attityder. Inlärare som har fått bra vitsord i svenska under grundskolan tenderar att fortsätta arbeta målmedvetet i gymnasiet, vilket bidrar till fortsatt bra prestationer och stärker motivationen. På motsvarande sätt kan negativa erfarenheter av språkinläring tidigt i skolgången påverka attityderna i negativ riktning och göra fortsatt inläring mer utmanande. Inlärare med svaga förkunskaper i svenska vid övergången till gymnasiet uppges ofta ha en mer negativ inställning redan i början av studierna på andra stadiet. Detta kan leda till svårigheter att följa undervisningen, sämre resultat och en förstärkning av negativa attityder genom hela gymnasietiden.

En specifik språklig faktor som lyfts fram av en informant är svenskans uttal, som kan upplevas som särskilt utmanande för finskspråkiga inlärare. Skillnaderna mellan finskans och svenskans fonologi kan enligt lärarna försvåra hörförståelse och muntlig produktion, vilket i sin tur kan skapa osäkerhet och motvilja mot att använda språket. Då blir det svårt att delta i den svenskspråkiga världen och man vill skilja sig från det som känns svårt. Det är lättare tänka att svenskan är ett onödigt och svårt språk än att man borde plugga mera för att förbättra

sina språkkunskaper. I dessa fall framhåller lärarna att det inte nödvändigtvis handlar om en negativ inställning till svenska som språk, utan snarare om obehag inför att använda språket och en låg tilltro till den egna språkliga förmågan. En respondent skriver att vissa inlärare upplever att språkinläringen hotar deras språkliga identitet och därför borde lärarna betona vikten av att skapa en trygg lärmiljö där inlärare uppmuntras att använda svenska med sin egen accent och där kommunikation prioriteras framför språklig perfektion. Enligt en lärare som deltog i undersökningen är eleverna i dag lata och vill inte anstränga sig på det sätt som språkstudier kräver (jmf. med Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011:53). Denna observation kan kopplas till förändrade studievanor snarare än till språket i sig.

Många av lärarna svarade att attityden till svenska språket är dålig eftersom inlärarna inte ser eller hör svenska i vardagen. Till exempel lärarna från Birkaland, Mellersta Finland, Östra Finland och Södra Savolax tänkte att svenskans ställning är mindre där och inlärarna har inte kontakt med språket utanför klassrummet. En lärare från Birkaland konstaterade att svenskan har inte samma ställning där som i Helsingforsregionen. Samtidigt visar resultaten, i linje med tidigare forskning (jfr. Salo 2010: 359–360), att även elever i regioner med större tillgång till svenska kan uppvisa negativa attityder om språket inte används i deras egen vardag. Positiva attityder kopplas däremot ofta till personliga kontakter med svenskspråkiga vänner eller släktingar samt till undervisningssituationer där inlärare får öva svenska i autentiska och vardagsnära sammanhang som upplevs som användbara i ”verkliga livet”.

Bara en informant svarade att intresse för svenska kan komma från sociala medier. Många tänkte sociala medier påverkar inlärarnas attityder på ett negativt sätt.

4.4 Lärarnas stöd för inlärare med prestationsångest

Som framgår av avsnitt 4.2 och 4.3 påverkar inlärares svaga kunskaper i svenska i hög grad deras vilja att delta aktivt i undervisningen och genomföra uppgifter, särskilt i muntliga situationer. Mot denna bakgrund ombads lärarna beskriva hur de stöder inlärare som upplever prestationsångest under svensklektionerna, i synnerhet elever som inte vågar eller inte vill tala svenska inför andra.

Analysen av de öppna svaren resulterade i fyra övergripande kategorier av stödåtgärder: positiv pedagogik, par- och grupparbete, alternativa former för muntlig redovisning samt tydliga strukturer och rutiner i undervisningen. I Ingen av lärarna uppgav att någon inlärare helt avstår från att tala svenska under lektionerna. Samtliga elever deltar åtminstone i

gemensamma genomgångar, exempelvis genom att svara i turordning när klassen går igenom uppgifter. En lärare beskriver att hen aktivt strävar efter att alla elever ska bidra muntligt åtminstone en gång per lektion.

Läraren måste vara kreativ och använda varierade och flexibla muntliga uppgifter. Det betyder att inläraren kan visa på många olika sätt att hen är aktiv på lektioner. Man kan svara till exempel tillsammans med paret på uppgifter, visa sin åsikt med tummen upp eller ner eller hela klassen svarar samtidigt när läraren räknar till tre. Då avviker inte enskilda elev från stora gruppen. Fast man avvänder många olika arbetssätt på lektioner borde lektionerna innehålla mycket repetition och rutiner.

Ett centralt tema i lärarnas svar är vikten av positiv pedagogik och en trygg undervisningsmiljö. Lärarna betonar att inlärare inte bör pressas att använda svenska i situationer där de upplever stark oro. Om en elev inte vill tala inför hela klassen respekteras detta, och alternativa sätt att delta erbjuds. En positiv, tillåtande och trygg stämning i klassrummet framhålls som avgörande för att minska prestationsångest. Lärarna beskriver hur beröm för små framsteg och bekräftelse av ansträngning kan stärka inlärares självtillit. Digitala verktyg Wilma, används av vissa lärare för att synliggöra positivt beteende och aktivitet, vilket även gör framsteg synliga för vårdnadshavare.

Lärarna uppmuntrar inlärarna genom att säga att det gör ingenting om man säger fel. De återkommer ofta till budskapet att det är tillåtet att göra misstag i språkinläringen och att fel utgör en naturlig del av lärprocessen. Det centrala är enligt lärarna att inlärare vågar använda svenska på sitt eget sätt och att kommunikationen leder till förståelse. Man kan lära sig att tala språket bara genom att tala språket så mycket som möjligt. Flera respondenter framhåller att språkinläring i första hand handlar om att uttrycka sig, snarare än om att uppnå språklig perfektion. En informant beskriver detta genom mottot att ”alla kan svenska, mer eller mindre”. Vissa lärare jämför även svenskans uttal med engelska och franska och betonar att svenskans uttal ofta är mindre komplext än vad inlärare föreställer sig. Eftersom svenska är ganska enkelt att uttala så finns inte stora skillnader mellan inlärarna som ha bra uttal och dem som inte har så flytande uttal.

Tydlighet kring bedömningskriterier och möjlighet att visa kunskaper på olika sätt framhålls som ytterligare ett viktigt stöd. En lärare har haft grupptest i stället för individuella prov. En lärare berättade att hen håller muntliga prov för sina studerandena. Inlärarna har chansen att

göra om provet så många gånger studenranden vill. Lärarna betonar att det finns inte ett enhetligt bedömnings sätt som passar för alla inlärare och därför är differentiering nödvändig.

Många lärare framhåller att det räcker att inlärare blir förstådda på svenska och att uttalet inte behöver vara perfekt. Korrigering av uttal sker enligt lärarna med stor hänsyn till situationen. Två informanter berättar för sina klasser att de blir lycklig av vartenda svar på svenska. Läraren måste ha känsla för situationen när hen korrigerar inlärarens uttal. Vid individuella muntliga prestationer korrigeras uttalet sparsamt, medan gemensamma fel som förekommer hos flera inlärare kan lyftas på en mer generell nivå. Detta bidrar till att normalisera misstag och minska känslan av att enskilda elever pekats ut. Humor nämns av flera lärare som ett medel för att skapa en avslappnad stämning, vilket även stöds av tidigare forskning (Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011: 54). Samtidigt betonas vikten av att humor används med eftertanke för att undvika att någon känner sig förlöjligad.

Lärarna beskriver också vikten av att arbeta med små och gradvisa steg. Enkla och vardagsnära material används särskilt i början av studierna, och innehållet anpassas till inlärares erfarenhetsvärld, exempelvis genom användning av material från olika medier. Vid muntliga uppgifter används ofta visuellt stöd och ordlistor. När inlärares håller sin först presentation på svenska så kan det vara bra att man får jobba med paret. De kan hålla presentation för två andra inlärares i gruppen och efter det hålla presentation för en liten grupp.

Olika former av högläsning används för att minska prestationsångest. Ett exempel är gemensam körläsning, där alla elever läser samtidigt, vilket minskar fokus på individuella prestationer. När tryggheten ökar kan läsning ske i turordning. Lärarna undviker enligt egen utsago att korrigerar uttal direkt efter högläsning inför hela klassen.

En lärare beskriver hur undervisningen successivt övergår från svar på finska till enkla svar på svenska, exempelvis enords-svar. Gruppen går igenom uppgiften i ordning så att alla måste tala åtminstone lite svenska. Pararbete används frekvent för att sänka tröskeln för muntlig aktivitet. Positiv förstärkning, såsom beröm eller anteckningar i Wilma, används när elever vågarläsa dialoger framför hela klassen. En lärare uppmuntar elever genom att skapa en trygg stämning och ger personlig feedback för elever:

”Jag försöker allting få alla känna sig trygga i klassrummet. Jag går runt i klassen och stöder eleverna. Jag visar för eleven när något ord eller någon sats är rätt och försöker

då få hen att säga det rätta svaret utan att de känner sig rädda för att svara fel framför gruppen.”

I några fall vill inläraren inte tala svenska på grund av en negativ attityd. En lärare konstaterar att i sådana fall får eleverna sympati och hen har diskussion med eleven. Men inläraren får inte speciellt bemötande eller stöd. Med detta menar läraren att eleven med dålig attityd måste delta och tala under lektioner på samma sätt som alla andra i gruppen. Om eleven är aktiv och flitig på lektioner så belönar läraren det med positiva anteckningar i Wilma. En informant har märkt att fast inläraren har negativ attityd till svenska så kan hen ändå sakna problem att prata svenska på lektioner. Inlärarna talar ofta ”rally svenska” men ser det ut som om dålig attityd påverkar mer andra delar av språkkunskaper.

På andra stadiet och inom högre utbildning ser lärarna att diskussioner om svenskans betydelse i arbetslivet kan fungera som stöd. Här betonas återigen att målet inte är perfekt språkbehärskning utan vilja att använda språket. Bekräftelse av ansträngning snarare än prestationens nivå framhålls som särskilt viktigt. En lärare vid en yrkeshögskola beskriver hur hen regelbundet påminner studerandena om att felaktigt uttal är en naturlig del av lärandet. Hen tvingar inte någon att tala eftersom vuxna studerande i stor utsträckning ansvarar för sin egen språkutveckling.

Många informanter svarar att de frågar lätta frågor så att inläraren kan svara med ett ord eller använder färdiga dialoger för att minska prestationsångesten. En informant gör enkla uppgifter också på de högre årskurserna. Genom att inlärare får möjlighet att svara med enstaka ord eller läsa färdiga dialoger kan självförtroendet successivt stärkas. Lärarna betonar vikten av att börja på en låg svårighetsnivå och successivt höja kraven i takt med att språkkunskaperna utvecklas, vilket gör det möjligt för inlärare att uppleva framsteg och därigenom stärka motivationen för fortsatt språkinläring.

4.4.1 Par- och grupparbete som stöd för prestationsångest

Lärarnas svar visar att par- och grupparbete utgör ett centralt stöd för inlärare som upplever osäkerhet eller prestationsångest i samband med muntlig språkanvändning. Respondenterna framhåller att det generellt upplevs som mindre krävande att tala svenska inför en eller två kamrater än inför hela klassen. I högstadiet, där undervisningsgrupper ofta är relativt stabila från årskurs sju till nio, känner eleverna varandra väl, vilket kan bidra till trygghet men också innebära sociala utmaningar. Lärarna konstaterar att alla elever inte nödvändigtvis känner sig

bekväma med alla klasskamrater, vilket gör det nödvändigt för läraren att aktivt styr valet av par och grupper för att säkerställa att samtalen fungerar och eleverna känner sig trygga när de använder svenska.

Valet av par och grupper beskrivs som en balansgång mellan att låta inlärare arbeta inom sin bekvämlighetszon, exempelvis tillsammans med en nära kamrat, och att gradvis uppmuntra dem att samarbeta med olika klasskamrater. Flera lärare nämner att planering av sittplatser i klassrummet kan fungera som ett praktiskt stöd vid indelning i par. Samtidigt betonas vikten av att inte låta samma elever arbeta tillsammans varje gång, eftersom samarbete med olika klasskamrater kan stärka gruppsammanhållningen och sänka tröskeln för att tala svenska. En respondent uppger dock att eleverna i vissa grupper själva får välja arbetspar.

Ett återkommande arbetssätt är att inleda lektionerna med hela klassen. Dessa lågtröskelaktiviteter används som en rutin i början av lektionen och är inte kopplade till bedömning. Inlärare kan exempelvis samtala om vardagliga ämnen, såsom vad de har gjort under veckoslutet. En lärare beskriver hur hen regelbundet småpratar med sina studerande, vilket bidrar till att normalisera användningen av svenska i informella sammanhang. Enligt läraren deltar de flesta inlärare gärna i sådana samtal när tillfälle ges.

Respondenterna beskriver även alternativa lösningar för grupper där eleverna är särskilt ovilliga att tala inför andra. I vissa fall har lärarna låtit eleverna genomföra samtal eller diskussioner utanför klassrummet, exempelvis i korridoren, för att minska upplevelsen av att bli hörda av andra. Samtidigt noteras praktiska begränsningar med detta arbetssätt, såsom risken för att samtalet glider bort från uppgiften samt den tid det tar att samla gruppen igen. Ett annat alternativ som nämns är att muntliga presentationer hålls i små grupper i stället för inför hela klassen, vilket gör att alla elever kan tala samtidigt och endast höras av sin egen grupp.

Vid gemensamma genomgångar av uppgifter konstateras att elever vanligtvis svarar så att hela klassen hör. Eleven får svara genom att räcka upp handen och då kan hen själv påverka om svar som hen läser för hela gruppen är enskilda ord eller längre satser. För elever som helt undviker muntlig aktivitet under lektionstid kan ett alternativ vara att tala enskilt med läraren, exempelvis under en rast. Före detta förs enligt lärarna ofta ett samtal med eleven för att klarlägga orsakerna till osäkerheten. Stödet byggs därefter upp gradvis i små steg för att stärka elevens tilltro till sina språkkunskaper.

Digitala verktyg nämns som ytterligare ett sätt att möjliggöra muntlig produktion utan att utsätta inlärare för press. I stället för traditionella presentationer inför klassen kan elever spela in videor eller ljudfiler som lämnas in till läraren. Detta sänker tröskeln för deltagande, eftersom inlärare ges möjlighet att öva och spela in flera gånger. En respondent beskriver dock videoinspelningar som en sista utväg när andra arbetssätt inte har varit tillräckliga.

I vissa fall konstaterar lärarna att inga metoder helt undanröjer oviljan att tala svenska. En respondent skriver att hen i sådana situationer försöker få inlärare att åtminstone läsa högt i par eller tillsammans med en kompis. Även mycket lågintensiva former av muntlig aktivitet, såsom att läsa eller uttala ord tyst för sig själv, beskrivs som ett första steg. Läraren betonar samtidigt att vissa inlärare förblir motvilliga trots olika stödåtgärder.

4.5 Arbetssätt och verktyg som främjar motivation i svenskundervisningen

Variation i undervisningens innehåll och arbetssätt upplevs som centralt för att främja inlärares motivation. Respondenterna betonar att inlärare har olika preferenser när det gäller arbetsformer: vissa föredrar självständigt arbete med läroboken, medan andra uppskattar samarbete i par eller grupp. Det framkommer även att spelbaserade arbetssätt inte nödvändigtvis motiverar alla elever, vilket understryker behovet av mångsidighet i undervisningen.

Spel framträder trots detta som det mest frekvent nämnda motivationshöjande verktyget. Av samtliga respondenter nämnde 42 användning av spel som ett sätt att öka elevers motivation för svenskinläring. Särskilt digitala och interaktiva spel upplevs som engagerande, och det vanligast förekommande exemplet är Blooket. Andra spel som nämns är Kahoot, Quizlet, Wordwall och Wayground. Eleverna är ivriga att spela och de önskar också att de kunde spela under lektioner. Lärarna beskriver även hur elever kan involveras mer aktivt, exempelvis genom att själva leda Wordwall-spel via interaktiva skrivtavlor eller genom tävlingsmoment i Quizlet Live, där ordförrådsarbete kombineras med samarbete mellan grupper.

Utöver digitala spel nämns även traditionella spel, såsom minnesspel och olika typer av brädspel, som effektiva motivationshöjare. Funktionella spel där inlärare tävlar i grupper upplevs särskilt gynnsamma i undervisningsgrupper där flera elever har negativa attityder till svenska. Funktionella arbetssätt kan öka motivation bland omotiverade elever men det kan

också vara ett arbetssätt som gör språkinlärningen trevlig för alla i gruppen. Respondenterna framhåller dock att spelbaserade arbetssätt bör balanseras med mer strukturerade och teoretiska moment, så att spel inte tar över utrymmet för språklig progression. Två informanter uttrycker viss osäkerhet gällande hur mycket språkligt lärande som faktiskt sker genom spel, men betonar samtidigt vikten av att undervisningen också innehåller moment som upplevs som lustfyllda.

Autentiskt material framhålls av majoriteten av lärarna som ett effektivt sätt att öka motivationen, förutsatt att materialet är anpassat till målgruppen. Den språkliga nivån och tematiken bör enligt respondenterna motsvara inlärares intressen och förkunskaper, exempelvis genom innehåll som rör fritidsintressen eller vardagliga situationer.

Lärarens eget intresse spelar en stor roll för hur mycket autentiska materialer som används på lektioner. Läraren måste hitta lämpliga materialer och en informant svarade att hen skulle visa korta videor om hen hittade sådana som passar på lektioner. Autentiskt material kan bestå av musik, tidningsartiklar, inlägg från sociala medier, svenskspråkiga tv-program samt videor i allmänhet och speciellt om finlandssvenskar. Till autentiska material hör även studiebesök och intervjuer med svenskspråkiga människor. Bara två informanter nämnde detta som verktyg som ökar inlärens motivation. Genom autentiskt material kan svenskans ställning i samhället göras synlig och kopplas till användning i vardag och arbetsliv. Endast en informant uttrycker skepsis mot autentiskt material och menar att det kan leda till besvikelse om läraren är ivrig och studerandena knappt bekantar sig med materialet.

Par- och grupparbete beskrivs som trevlig variation till lärarledd undervisning. Olika presentationer, projekt och gemensamma uppgifter kan enligt lärarna öka engagemanget. Högläsning i par, exempelvis av lärobokstexter, nämns som ett sätt att stärka modet att tala svenska, eftersom fokus då inte riktas på en enskild elev. När inlärares läser för en annan elev så hör paret uttalet noggrant. Eleven kan även känna sig trygg om hen får jobba med sin kompis. Motivationen ökar och eleven får självförtroende när hen lyckas i muntliga uppgifter. Det är viktigt att göra muntliga övningar med ett par under lektioner eftersom lärobokens muntliga uppgifter kan kännas svåra.

Grupparbete kan även underlättas genom planering av sittplatser, vilket möjliggör spontant samarbete utan att undervisningstid går åt till omorganisering. En informant konstaterar att inlärares alltid sitter i fyra elevers grupper och då talar de mer svenska och eleverna kan göra

uppgifter tillsammans. Samtidigt påpekar en lärare att grupparbete inte alltid leder till önskat läranderesultat och att inte alla inlärare trivs med samarbetsformer som detta.

Bra läroböcker är kanske det viktigaste verktyget i svenskundervisningen. En bra lärobok beskrivs som högkvalitativ, rolig och mångsidig. Lärboken ska vara tydligt strukturerad, med en balans mellan repetition och introduktion av nytt innehåll. En informant skriver att elevernas motivation kunde öka om skolan hade möjlighet att byta till nyare svenskaböcker. Vissa elever föredrar traditionellt arbete med läroboken framför mer interaktiva arbetsätt, särskilt när uppgifterna är tydliga och språkligt hanterbara. Uppgifter och texter får inte vara för svåra och inlärarna borde få känslan att de kan svenska när de gör övningar.

Digitala tilläggsmaterial och extramaterial, såsom grammatikvideor, kan enligt lärarna ytterligare bidra till att väcka intresse. Till exempel den medellånga lärokursens lärobok på grundskolenivån *Trampolin* innehåller grammatikvideor som väcker elevernas intresse till svenska. Läraren kan också själv väcka motivation för språkinläring med hjälp av läromaterialet. Funktionella arbetsätt kan öka motivationen för svenskinläring. En lärare nämns ett exempel: deras lärobok innehåller instruktioner för hur elever kan göra kokosbollar. Eleverna har gjort dem i skolan och samtidigt filmar och berättar de på svenska vad de gör.

Kultursidor som behandlar nordiska länder, sevärdheter och vardagsliv kan bidra till att synliggöra syftet med svenskinläring. Några har kanske besökt platser som nämns i läroboken och det kan väcka ännu mera intresse för svenskinläring. Inlärare uppskattar särskilt övningar som tränar vardagliga situationer, såsom kundservice eller inköp, eftersom dessa gör det möjligt att föreställa sig användning av svenska i verkliga sammanhang.

Lärarna betonar sin egen roll som avgörande för inlärares motivation. En trygg och positiv lärmiljö samt lärarens engagemang och intresse för svenska språket framhålls som centrala faktorer. Läraren ska också ha bra kunskaper i svenska. Det beror på läraren hur mycket hen vill skapa eget material och planera innehåll för lektioner där det används material utanför läroboken. Projektbaserat arbete upplevs ofta som motiverande, men det krävs också mer planering och organisering från lärarens sida. En lärare berättade att hen använder drama i sin undervisning och eleverna får påverka lektionens innehåll. Då känner eleverna att de blir hörda och att läraren är intresserad av deras tankar. Det motiverar också om inläraren får pris när hen lyckas (se också Dörnyei 1994:279–280). Till exempel klistermärken kan motivera speciellt yngre elever. På yrkesutbildnings- och högskolenivå upplevs motivationen öka när

undervisningen kopplas till studerandes framtida yrkesliv och relevanta fackområden. En lärare sammanfattar lärarens betydelse på följande sätt:

”En motiverande och ivrig lärare är en av de viktigaste komponenterna. Det ska vara roligt att komma på lektion trots att man också måste arbeta på lektionerna.”

Lärarna framhåller även vikten av tydlig struktur i undervisningen. Genom att dela upp uppgifter i hanterbara delar, klargöra mål och förväntningar samt variera mellan muntliga och skriftliga aktiviteter kan undervisningen upplevas som mer tillgänglig. Samtidigt betonas att lärarledd undervisning inte behöver vara ensidig eller monoton; en respondent beskriver exempelvis hur visuella inslag och färg används för att konkretisera grammatiska moment. En annan informant använder mycket färger och ritar mycket när hen undervisar grammatik. Läraren ska berätta för inläraren vad som förväntas av dem, vilka målen är och vad som krävs för ett visst vitsord. Målen får inte vara för stora utan borde vara sådana som inläraren tror att hen kan hinna med dem. Väl strukturerade uppgifter funkar bättre än mer fria uppgifter som kräver mer av inläraren.

Trots digitaliseringens starka närvaro i skolan framkommer det att vissa inlärare fortfarande föredrar arbete med papper och penna. En informant beskriver att i undervisningsgrupper med utbredda negativa attityder har enkla, strukturerade uppgifter fungerat väl. Enligt en annan lärare tycker hans elever mest om att göra uppgifter från läroboken. Detta resultat upplevs är litet överraskande, med tanke på digitala verktygs framträdande roll i dagens utbildningskontext.

Lärarens eget intresse för svensk kultur ibland kan väcka inlärares intresse indirekt genom exponering, även om materialet inte primärt valts med elevernas motivation i åtanke. En informant använder mycket musik och litteratur under lektioner för sin egen skull, inte för studerandenas.

4.6 Lärarnas bästa tips för hur kan man motivera till svenskinläring

Lärarna nämner ett brett spektrum av strategier som de använder för att motivera inlärare att studera svenska. De inkomna tipsen har organiserats i fem huvudkategorier: lärarens eget engagemang och intresse för svenska, tydliga strukturer och rutiner i undervisningen, användning av varierande undervisningsmaterial som motivationsverktyg, synliggörande av svenskans nytta i framtida studier och arbetsliv samt kontinuerlig uppmuntran och stöd till

inlärare i undervisningssituationen. Endast en av de 53 informanterna uppgav att hen inte möter inlärare med låg motivation för svenskinläring.

Indelningen av motivationsstrategierna motsvarar i stor utsträckning Dörnyeis (1994: 281) modell för motivationsfrämjande åtgärder i språkundervisning. På språknivå betonas enligt Dörnyei vikten av autentiskt material och undervisning om målspråkets kultur, medan lärarens uppgift på inlärarnivå är att stärka inlärarens tilltro till sin egen språkliga förmåga och formulera realistiska delmål för inläringen.

Lärarnas svar visar att läraryrket i hög grad är personbundet och att den egna personligheten utgör ett centralt pedagogiskt verktyg. Humor nämns av flera informanter som ett sätt att skapa en avslappnad och trygg lärmiljö. En lärare beskriver hur hen påminner eleverna om att skolan inte är en plats där allt måste tas på största allvar, vilket kan bidra till att minska prestationspressen. Lärarna framhåller vikten av att visa att språkinläring kan vara lustfylld och att syftet med språkstudier sträcker sig bortom prov och att man på språklektioner lär sig kunskaper för livet. En informant som undervisar unga vuxna framhåller att humor även kan uppmuntra inlärare att våga göra misstag och försöka använda språket, något som enligt läraren är lättare att genomföra med äldre studerande än med yngre elever. Läraren har märkt att hen får hela gruppen med under sina lektioner så att även de som inte är så intresserade av svenska deltar i undervisningen.

Det är viktigt att läraren är tydlig, närvarande och sporrar inlärarna. Ett vänligt och uppskattande bemötande beskrivs som särskilt viktigt för att nå inlärare med låg motivation. En liten sak är att hälsa på dina elever/studerande när du ser dem första gången på dagen. Som språklärare är det viktigt att använda målspråket i vardagliga situationer, exempelvis vid hälsningar, för att normalisera språkbruket.

Lärarens eget intresse för svenska språket och nordisk kultur framträder som en av de mest betydelsefulla motivationsfaktorerna. Inlärarens motivation kan höjas genom kulturundervisning. Många lärare beskriver hur de aktivt visar sitt engagemang genom att integrera kulturella inslag i undervisningen, såsom musik, tv-program och filmer på svenska. Liknande resultat har tidigare rapporterats av Salo (2010:360–361).

Många informanter svarade att de använder musik i sin undervisning och ett avsnitt av någon tv-serie funkar som ett bra pris efter duktigt arbete under lektionen. Läraren kan göra sitt intresse för svenska synligt genom att tala språket med andra svensklärare i skolan. Då hör

inlärarna språket dagligen i skolans korridorer. Fast svenskläraren har passion till sitt språk så är det viktigt att förstå att inte alla inlärare är intresserade av svenska. En lärare berättar det för grupperna i början av perioden. Hen har märkt att det gör attityderna mer milda.

Trevliga och välstrukturerade lektioner gör svenska till ett mer tilltalande ämne. Motivation är en av de viktigaste faktorerna för studieresultat och påverkas av klassrumsklimatet, arbetsro och tydliga mål. Inlärare behöver enligt lärarna känna till vad som förväntas av dem, vilka mål som gäller och vilka minimikrav som ställs för olika vitsord. När målen upplevs som realistiska och anpassade till inlärarens nivå ökar möjligheterna till delaktighet och känslan av att kunna påverka sin egen inläring.

Som lärare måste man balansera mellan att man ger tillräckliga utmaningar så att språkkunskaperna utvecklas och att undervisningen inte är för krävande. Uppgifter som är på en lämplig nivå upplevs som motiverande, eftersom inlärare kan uppleva framsteg utan att bli frustrerade. I början av studierna eller efter längre pauser betonas behovet av enkla uppgifter som ger positiva erfarenheter av svenska. Mångsidiga, intressanta och meningsfulla uppgifter framhålls som särskilt motivationshöjande. Ett praktiskt riktmärke som nämns av en informant är att varje lektion bör innehålla minst ett inslag som upplevs som lustfyllt, exempelvis ett spel, vilket kan bidra till att lärande sker ”av sig självt”. Autentiskt material, såsom musik eller samhällsrelaterade teman från Svenskfinland och Sverige, nämns som ett sätt att ytterligare öka engagemanget.

En lärare svarade att hen är inte bra på att försöka motivera elever på lektioner i svenska. Hen beskriver hur vissa elever i årskurs sju och åtta uppvisar låg motivation och begränsat intresse för svenska, men samma elever i årskurs nio, ofta tillsammans med vårdnadshavare och studiehandledare, efterfrågar individuella lösningar för att höja vitsordet inför ansökan till gymnasium eller yrkesutbildning. Orsaken är att eleven borde få bättre vitsord i svenska för att få plats i ett specifikt gymnasium eller på en viss linje i yrkesskolan. Med sådana åtgärder kan eleven ersätta många års tillspillogångna svenska lektioner men en veckas arbete.

4.6.1 Undervisningsmaterial som motivationsverktyg

Lärarna beskriver användning av varierande undervisningsmaterial som ett centralt verktyg för att stärka inlärarnas motivation att studera svenska. Med undervisningsmaterial avses bland annat musik, videoklipp, filmer och tv-serier. Enligt lärarna är det avgörande att materialet är relevant för målgruppen och anknyter till inlärarnas vardag och intressen. I flera

svar framkommer att material även används som en form av belöning eller motivationsinslag under eller i slutet av lektionen. Exempel på detta är korta spelsekvenser eller visning av ett avsnitt ur en nordisk tv-serie. Lärarna betonar dock att sådana inslag fungerar bäst som tillfälliga motivationshöjare och inte som återkommande belöningsystem vid varje lektion.

Digitala och interaktiva spel såsom Blooket, Quizlet och Kahoot är också effektiva inslag under lektionernas gång, exempelvis som en kort aktivitet mitt i undervisningen. Enligt en lärare visar nästan alla elever ökat engagemang när spel används. Spelen används särskilt för repetition av ordförråd, och lärarna upplever att inlärare åtminstone tillägnar sig en del av innehållet genom dessa aktiviteter. En lärare berättade att hen också själv deltar i Blooket när gruppen spelar. Hens elever tycker att det är roligt.

Undervisning kan berikas genom personliga berättelser och erfarenheter från nordiska länder. När sådana erfarenheter saknas används i stället visuellt material, såsom bilder och videor, för att introducera kulturella företeelser och traditioner inom den nordiska kontexten. En lärare uppger att undervisning om nordiska traditioner fungerar som ett medel för att väcka intresse för svenska språket och dess kulturella sammanhang.

Vidare framkommer att många lärare i hög grad använder funktionella arbetssätt i sin undervisning. Enligt respondenterna innehåller nästan varje svensk lektion någon form av aktivt moment. Eleverna tycker om dessa arbetssätt på lektioner och inläringen blir mer effektiv när undervisningen kombinerar aktivitet och samverkan. Samarbete mellan klasskamrater, exempelvis genom brädspel eller gemensamma uppgifter, framhålls som särskilt gynnsamt för att stärka både motivation och gruppsammanhållning.

4.6.2 Svenskans framtida nytta som motivationsfaktor

Det vanligast förekommande svaret i undersökningen är att lärarna motiverar inlärare till att studera svenska genom att synliggöra språkets framtida nytta. Respondenterna framhåller att inlärare i finskspråkiga skolor kanske saknar kännedom om de möjligheter som kunskaper i svenska kan ge inom fortsatta studier och arbetsliv. Av denna anledning upplever lärarna det som viktigt att aktivt informera om sådana möjligheter. Om undervisningssituationen tillåter genomförs även individuella samtal med inlärare, där nyttan av svenska kan konkretiseras utifrån elevens egna intressen och framtidsplaner.

Läraren kan motivera inlärarna genom att framhålla att kunskaper i svenska kan vara till nytta både i fortsatta studier och i arbetslivet, särskilt i konkurrenssituationer där språkkunskaper kan fungera som en fördel. Samtidigt betonas att svenskkunskaperna inte behöver vara fullständiga eller perfekta för att vara användbara. Även grundläggande språkkunskaper kan ha praktisk betydelse i framtiden (se också Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011:55). Några lärare nämner även att kunskaper i svenska underlättar förståelsen av andra nordiska språk, såsom norska och danska, vilket ytterligare kan stärka motivationen.

För inlärare som siktar på högre utbildning framstår studier i svenska enligt lärarna ofta som mer meningsfulla, eftersom svenska utgör en obligatorisk del av högskoleutbildningen. Dessa inlärare beskrivs generellt som mer motiverade att studera svenska i syfte att kunna genomföra den obligatoriska språkkursen utan större svårigheter.

Betyg och examen kan fungera som motivationsfaktorer. I grundskolan betonas att ett godkänt vitsord i svenska är ett krav för att få slutbetyg, och att svenskans vitsord ingår i medeltalet som används vid ansökan till andra stadiet. På motsvarande sätt framhålls i gymnasiet att studerande måste avlägga de obligatoriska kurserna i svenska för att slutföra sin examen. Därför borde inläraren dra nytta av svenska lektioner och studera duktigt för att få bra vitsord också i svenska. Två informanter nämner att de ibland jämför arbetsinsatsen i svenska med andra ämnen och framhåller att det i vissa fall kan vara lättare att höja vitsordet i svenska än i exempelvis engelska eller matematik.

Många inlärare har relativt starka kunskaper i engelska och därför använder lärarna ofta detta som en utgångspunkt för att motivera svenskinläring. Genom att synliggöra likheter mellan engelska och svenska försöker lärarna minska upplevelsen av att svenska är ett svårt språk. Läraren ska försöka få inlärarna att förstå att språken kan stöda varandra. En respondent beskriver sitt perspektiv som att hen i första hand undervisar språk, och att svenska bör ses som ett språk bland andra.

Lärare verksamma i gymnasiet uppger att svenska i vissa fall upplevs som lättare än engelska på denna nivå, vilket kan fungera som en motivationsfaktor. I början av gymnasiestudierna är det bra att diskutera nyttan av att arbeta målmedvetet med svenska under kurserna.

En informant skriver att det främsta motivationsmomentet är att studenterna klarar kurserna när de deltar aktivt i undervisningen. Samtidigt konstaterar läraren att det är svårt att avgöra i vilken utsträckning studerande motiveras av intresse respektive av att de måste studera för att

avlägga kurser. I undervisningsgrupper där motivationen är låg beskriver lärarna att fokus ibland läggs på centrala grammatiska moment och grundläggande färdigheter. Ännu i gymnasiet hjälper roliga minnesregler att komma ihåg grammatiska saker. Som motivationsverktyg funkar också små priser, till exempel godis när inläraren vinner Kahoot eller gör något annat som är värt ett pris.

Många lärare använder berättelser om tidigare elever som har haft nytta av svenska som ett motivationsargument. Sådana exempel kan vara särskilt effektiva när de handlar om personer som inte nödvändigtvis var motiverade under skoltiden, men som senare råkat i situationer där svenska visa sig vara användbart. Sådana inlärarna har kanske sagt att de kommer aldrig behöva svenska i framtiden och senare hamnat på ett svenskspråkigt arbete. Att motivera elever med argumenten om svenskans nytta kan vara lättare i skolor som är nära Sveriges gräns eller i tvåspråkiga städer. Samtidigt konstaterar lärarna att sådana argument inte alltid når fram till tonåringar, som ofta upplever arbetsliv och fortsatta studier som avlägsna. De flesta tonåringar är helt säkra att de inte ska flytta från sin hemort och inte kommer att behöva svenska i framtiden. För yngre elever används därför mer närliggande exempel, såsom möjligheten att få sommarjobb, som ett sätt att konkretisera nyttan av svenska.

En lärare som undervisar svenska på lågstadiet försöker motivera elever genom att berätta att det på årskurs sex finns ganska lite man måste lära sig och betona kontinuitet i språkinläringen. Eleverna uppmuntras att studera grundläggande innehåll noggrant, eftersom samma strukturer återkommer i senare studier, även på högskolenivå. Enligt läraren bidrar tidiga framgångar till att skapa en stabil grund, medan bristande kunskaper tenderar att återkomma som svårigheter längre fram i utbildningssystemet.

Läraren kan göra undervisningen relevant genom att koppla svenska till inlärarens vardag och realistiska framtidsscenarier. Konkreta exempel på användningsområden, såsom resor i Norden eller vardagliga situationer i svenskspråkiga miljöer, upplevs som mer motiverande än abstrakta hänvisningar till studier eller yrken som inte uppfattas som tillgängliga för alla.

4.6.3 Uppmuntran, stöd och krav som motivationsfaktorer

Lärarnas svar visar att uppmuntran och positiv återkoppling spelar en central roll i arbetet med att motivera inlärare i svenskundervisningen. Särskilt i början av svenskstudierna betonas vikten av att ge beröm även för små framsteg. Enligt lärarna stärks motivationen när inlärare upplever att de får stöd och hjälp vid behov, i synnerhet under de första undervisningsåren.

För inlärare som har kommit längre i sina studier upplevs det som viktigt att synliggöra hur mycket de redan kan i svenska, vilket kan bidra till ökad självförtroende. Oavsett studiestadium betonar lärarna vikten av kontinuerlig feedback och uppmuntran till att använda svenska aktivt.

Motivation kan stärkas genom att man skapar tydliga möjligheter till upplevelser av att lyckas. Detta kan ske genom att man delar upp uppgifter och prestationer i mindre, hanterbara delar, vilket minskar risken för att inlärare upplever situationen som övermäktig eller orättvis. Respondenterna framhåller att upplevelser av misslyckande kan uppstå exempelvis i hörförståelseövningar där ämnesområdet är obekant eller där ordförrådet överstiger inlärarens aktuella nivå. I sådana fall kan bristande förkunskaper påverka både resultat och motivation negativt.

Många lärare betonar även vikten av att vara förlåtande och förstående i mötet med inlärare. Eftersom svenska för många elever endast förekommer i klassrumsmiljön, är det vanligt att även grundläggande strukturer och vardagliga fraser glöms bort mellan undervisningstillfällena. Om inläraren behöver mycket hjälp med svenska fast de jobbar duktigt under lektioner så borde läraren fokusera i dessa situationer på att uppmärksamma inlärares ansträngning och inte fokusera på språkliga brister. I vissa fall ges beröm redan för att eleven försöker delta, exempelvis genom att påbörja en uppgift eller genomföra en del av hemarbetet. Små framsteg kan enligt lärarna vara betydelsefulla för inlärarens upplevelse av kompetens och motivation.

Samtidigt understryker lärarna att positiv uppmuntran inte ersätter behovet av arbetsinsats vid språkinläring. Inlärare behöver förstå att utveckling av språkkunskaper förutsätter regelbundet arbete och engagemang. Läraren kan motivera inlärarna att studera duktigt genom att säga att lärandet är jobbigt men vinsten kommer när du kan saker du har lärt dig.

Motivation kan stärkas när inlärare ges möjlighet att påverka undervisningens innehåll och arbetssätt. En respondent beskriver hur hen regelbundet frågar eleverna hur de önskar arbeta med språket och försöker integrera dessa önskemål i undervisningen. Detta bidrar till att inlärare upplever att deras åsikter värdesätts och att läraren är intresserad av deras perspektiv.

Vid sidan av uppmuntran betonas också vikten av tidigt och tillräckligt stöd för inlärare som uppvisar svårigheter. En lärare tänker att det inte finns några trollkonster att motivera

inlärarna att lära sig svenska. Det viktigaste är att inläraren får känslan av att hen lyckas i lektioner och har känslan att hen kan språket. När en inlärare visar tecken på svårigheter bör stöd ges omedelbart, snarare än först efter att resultatet på ett prov blivit svagt. Stödinsatser måste vara tillräckliga både i omfattning och timing.

Kraven i undervisningen kan ibland tillfälligt anpassas för att möjliggöra framgång, läraren kan till exempel kräva att inläraren gör en eller två uppgifter under lektioner. Det är viktigt att sådana lättnader inte blir permanenta. När språkkunskaper och aktivitet utvecklas bör kravnivån successivt höjas för att möjliggöra fortsatt progression. Inlärare behöver enligt lärarna uppleva att kraven syftar till deras bästa, vilket förutsätter ett förtroendefullt förhållande mellan lärare och elev.

Flera informanter betonar att negativa attityder inte alltid bör ges för stort utrymme i undervisningen. Lärarnas uppgift är enligt dem att uppmuntra arbete med uppgifterna och ge stöd där det behövs. Det löner sig inte att tjata om negativa attityder. Enligt lärarna gör de flesta inlärare åtminstone något under lektionerna, och de som helt avstår från arbete har ofta även andra svårigheter i skolan. Det är viktigt att läraren är mild mot sig själv eftersom det inte alltid är möjligt att förändra djupt rotade attityder.

En lärare ger en tips till kollegor som har inlärare som har en negativ attityd till svenska språket i sina grupper och berättar det högt under lektionen. Ibland är det bra att inte försöka se eller höra deras kommentarer. Dessa inlärare som ropar är ofta de mest högljuda i gruppen, ”klassens tuffaste kille”. De kan inte visa att de ens försöker lära sig svenska för att inte förlora sin roll eller ställning. I sådana fall kan lärarens handlingsutrymme vara begränsat, särskilt när negativa inställningar till svenska förstärks av familjens attityder. Det är inte lärarens fel om attityden till svenska språket kommer från hemmet och blir starkare kontinuerligt. Därför borde läraren försöka vara snäll mot sig själv eftersom svenska kan vara bland de mest hatade skolämnena. En annan lärare framhåller att när antalet omotiverade inlärare i en grupp är stort, är det inte möjligt att lägga obegränsat med resurser på motivationsarbete utan risk för utmattning.

5 Sammanfattande diskussion

Avhandlingens syfte har varit att undersöka inlärares attityder till svenska språket i finskspråkiga skolor ut lärarnas perspektiv. Jag samlade in det empiriska materialet genom en Webropol-enkät riktad till svensklärare verksamma på olika skolstadiet. Totalt deltog 53 informanter i undersökningen i början av år 2026. I detta kapitel sammanfattas studiens centrala resultat och diskuteras i relation till tidigare forskning. Avslutningsvis evalueras forskningsprocessen, och förslag på framtida forskning presenteras.

Resultaten i denna studie överensstämmer i stor utsträckning med tidigare forskning. I likhet med Henricson och Heittola (2023: 402) visar resultaten att samhälleliga diskurser och mediala framställningar har en betydande inverkan på inlärares attityder till svenska språket i finskspråkiga skolor. Lärarna som deltog i undersökningen framhåller särskilt att den allmänna samhällsdebatten samt återkommande diskussioner om så kallad tvångssvenska påverkar inlärares inställning till ämnet.

Den faktor som lärarna oftast identifierar som avgörande för attityderna är inlärares sociala relationer, i synnerhet familj och kompisar i skolan och hobbyer. I svaren framkommer upprepade exempel på hur speciellt pappor sprider sina negativa erfarenheter av svenska vidare till sina barn. Vårdnadshavaren har inte själv behövt svenska i sitt liv och denna erfarenhet förs vidare till barnet som ett implicit argument mot svenskinläring.

Mot denna bakgrund framstår svensklärares roll som central. Lärarna beskriver ett tydligt ansvar att synliggöra svenska språket i ett mer positivt och konkret ljus, inte bara för inlärare utan även för vårdnadshavare. I detta arbete upplevs föräldramöten och annan kommunikation med hemmen som viktiga forum för att förklara innehållet i svenskundervisningen och de möjligheter som språkkunskaper kan ge. Då kan vårdnadshavares fördomar och egna negativa minnen gällande svenska försvagas.

Inlärnarna kan ha fördomar om att svenska är ett svårt språk. Därför är det viktigt att läraren berättar och visar att svenska är ett regelbundet språk. För de lite äldre inlärnarna kan läraren motivera svenskans viktighet genom att berätta hur kan man få nytta av språkkunskaper i arbetslivet och fortsatta studier. För några är den bästa motivationen att man bara måste avlägga de obligatoriska studier i svenska för att avlägga examen.

I större perspektiv kunde medier skriva om nyttan av att kunna svenska. Beslutfattaren inom utbildningen ska ta hand om att det är tillräcklig mycket lärotimmar i svenska i skolor.

Program för utveckling av det andra inhemska språket är ett bevis för att man vill stärka svenskans roll i samhället och individens kunskaper i svenska. Efter att programmet hade publicerats har det redan hänt framsteg med svenskans ställning inom yrkesutbildningen. Nuförtiden finns det valfria svenska studier i finskspråkigas grundexamen (Undervisnings- och kulturministeriet 2022:9–10).

Eleverna borde ha behöriga lärare redan i början av sina svenskastudier i lågstadiet. En behörig svensklärare förstår värdet av att kunna svenska och kan motivera eleverna redan från början. En obehörig lärare kanske inte ser värdet av att kunna svenska och hen kan känna att det är svårt att undervisa svenska när man inte har fått ämnesutbildning. Det kom upp i Salos (2010:361–362) undersökning att även kollegor och chefer kan uppskatta värdet av undervisning i svenska.

Studiens resultat visar även ett tydligt samband mellan språkkunskaper, prestation och attityd. Negativa attityder samvarierar ofta med svaga språkliga färdigheter och låga vitsord, vilket kan beskrivas som en cirkulär process: bristande kunskaper leder till negativ inställning och låg motivation, vilket i sin tur försvårar inläring och bidrar till fortsatta negativa erfarenheter. Lärarna betonar därför vikten av tidigt stöd när svårigheter uppmärksammas, snarare än att ingripa först när resultaten redan är svaga.

Stödet måste väljas från fall till fall. Om inläraren har inläringssvårigheter kan lösningen vara stödundervisning eller ändringar i inlärningsformer och -miljö. När inläraren inte tycker om språket och därför har en negativ inställning kan diskussion med läraren hjälpa. Läraren kan fråga hurdana arbetssätt kunde motivera inläraren att lära sig svenska och använda önskade arbetssätt i den mån det är möjligt. Individuella diskussioner kräver att det finns tillräckliga resurser att upprätthålla dem. Diskussioner kan vara korta pratstunder efter lektioner. Det behöver inte vara ett officiellt möte om läraren kan ingripa i situationen tillräcklig tidig.

Många lärare konstaterar att inlärarna inte hör svenska utanför skolan. Ett lösning kunde vara att hitta mer autentiska material för lektioner. Det krävs tid att hitta lämpliga materialer men å andra sidan behöver man inte åka någonstans för att hitta kontakter med ”det verkliga livet”. Nätet är fullt med material som läraren kan använda på sina lektioner. Sådana tjänster är till

exempel Yle Arenan och Språkambassadörerna. Alisaari m.fl. (2024:64–65) gjorde en utredningen bland svensklärarna och över häften av svararna konstaterade att de motiverar elever att lära sig svenska genom internationella projekt som görs i skolan. Lärarna som deltog i min undersökning berättade inte att de gör internationella projekt på lektioner för att motivera inlärarna att studera svenska.

Ett återkommande tema i lärarnas svar är bristen på undervisningstid i svenska, särskilt på högstadiet. Det krävs mera svensklektioner för att uppehålla baskunskaper på svenska. En lärare konstaterade i sitt svar att det inte räcker till att ha en lektion svenska per vecka eller svenska i en eller max två perioder under skolåret. Det motiveras inte att studera språket om det blir långa pauser svenskinläringen då baskunskaperna i språket glöms bort. Då hjälper inte motivationsverktyg som läraren använder om eleven inte ser sitt framgång i språkkunskaper.

Liknande resultat presenteras även av Henricson och Heittola (2023: 400–401), som identifierar undervisningstiden som den största praktiska utmaningen i svenskundervisningen. Det mesta av lärotiden går till repetition av redan inlärdä teman och det finns inte utrymme för att lära nya saker. Resultaten pekar även på regional ojämlikhet, där kommunala resursfördelningar påverkar undervisningens omfattning och kvalitet. Ojämlikhet blir större mellan skolor och städer när några allokerar resurser till svenskinläring och andra satsar inte extraresurser.

Lärarna framhåller att motivationen att lära sig svenska i många fall kan stärkas genom tydliga mål, realistiska krav och upplevelser av att lyckas. Enligt Dörnyei (1994:281–282) ska läraren diskutera målen under hela läsåret, inte bara i början. Lärarna som deltog i min undersökning berättade att man ska sätta klara mål för svenskinläring men nämnde inte att de påminner inlärarna om målen under läsåren. Lärarna sporrar inlärarna att vara aktiva på lektioner och med positiva anteckningar till Wilma när man försöker. Alltså är målen för önskat beteende synliga på lektioner men språkliga mål kanske inte är så synliga i vardagen.

Samtidigt betonas att svenska inte behöver vara alla inlärares favoritämne och läraren ska berätta för inlärarna att det är helt okej. Det kan hjälpa att göra attityden mer neutral. Detta stämmer överens med Lehti-Eklund och Green-Vänttinens (2011: 65) resultat, enligt vilka vissa elever upplever svensklektionerna som fungerande men saknar personligt intresse för ämnet.

Lärarstuderande kan ha fördomar om svensklärares yrke och tankar om hur man kan hantera negativa attityder som man möter i sitt arbete. En informant hade fördomar om hur i synnerhet elever i högstadiet kan ha negativa attityder till svenska språket. Hen tänkte att negativa attityder är någonting hen måste kämpa mot dagligen i sitt blivande yrke. Nu när hen har varit flera år i arbetslivet så har det varit bara några gånger som elever har berättat att de hatar svenska. Det är vanligt att inlärnarna ifrågasätter varför måste man studera svenska. Då har läraren berättat om tvåspråkigheten i Finland och eleverna har gett upp sina starkaste åsikter om ”tvångssvenska”. Blivande lärare behöver inte vara rädda om åsikter de kan möta i sitt arbete. Diskussionen i samhället kan skapa mer negativ bild av attityder till svenska än vad situationen är i verkligheten.

I efterhand framstår forskningsprocessen som lärorik och givande. Ett metodologiskt val som förtjänar kritisk reflektion är användningen av termen elev i enkätfrågorna, trots att materialet omfattar inlärare på flera utbildningsnivåer. Termen inlärare hade varit mer inkluderande och terminologiskt konsekvent. Detta är en aspekt som skulle hanteras annorlunda vid framtida studier.

Jag är tacksam för alla lärare som svarade på enkäten. Materialets omfattning och variation gav en mångsidig bild av lärarnas erfarenheter, men samtidigt innebar enkätformatet att vissa svar förblev relativt korta. Djupintervjuer hade kunnat möjliggöra en än mer nyanserad förståelse av lärarnas erfarenheter och resonemang.

Denna studie indikerar flera möjligheter till fortsatt forskning. Ett alternativ är att genomföra studier med en snävare avgränsning, exempelvis med fokus enbart på prestationsångest i muntlig språkanvändning eller på undervisningens stödstrukturer. En annan möjlighet är longitudinella studier som undersöker hur attityder och motivation utvecklas över tid i relation till språkliga framsteg.

Litteratur

- Abrahamson, N. 2009. Andraspråksinläring. Lund: Studentlitteratur AB.
- Alisaari, J., Björklund, M., Harju-Autti, R., Heikkola, L M. (2024). Kielten opetuksen nykytila ja tulevaisuuden visiot. Ajatuspaja Magma. <https://magma.fi/wp-content/uploads/2024/09/Kieltenopetuksen-nykytila-ja-tulevaisuuden-visiot-klar.pdf> (Hämtad 20.12.2025)
- Dörnyei, Z. 2009. Motivation in second and foreign language learning. London Thames Valley University. <https://www-cambridge-org.ezproxy.utu.fi:2443/core/services/aop-cambridge-core/content/view/CF6301F6C401F2CB511529925B298004/S026144480001315Xa.pdf/motivation-in-second-and-foreign-language-learning.pdf> (Hämtad 20.10.2025)
- Dörnyei, Z. 1994. Motivation and Motivating in the Foreign Language Classroom. The Modern Language Journal. <https://www.jstor.org/stable/330107?sid=primo&origin=crossref&seq=4> (Hämtad 22.10.2025)
- Gardner, Robert C. 1985. Social Psychology and Second Language Learning. The Role of Attitudes and Motivation. London : Edward Arnold (Publishers).
- GLGU 2014 = Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Utbildningsstyrelsen. <https://eperusteet.opintopolku.fi/-/sv/perusopetus/419550/oppiaineet/605631> (Hämtad 5.10.2025)
- Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. PDF-filen. Utbildningsstyrelsen. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/9759297> (Hämtad 6.10.2025)
- GLGY 2019 = Grunderna för gymnasiet läroplan. Utbildningsstyrelsen. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/9675349> (Hämtad 8.10.2025)
- Hammarberg, B. 2013. Teoretiska ramar för andraspråksforskning. I: Hyltenstam, K och Lindberg, I. (red). SVENSKA SOM ANDRASPRÅK – i forskning, undervisning och samhälle. Lund: Studentlitteratur. <https://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A685569&dswid=-1374> (Hämtad 17.12.2025)
- Henricson, S. & Heittola, S. 2023. Näkökulmia kielikoulutuspolitiikkaan: Toisen kotimaisen kielen opetuksen kehittäminen ruotsin kielen opettajien ja OKM:n silmin. Kasvatus,

54(4), 399–404.

<https://journal.fi/kasvatus/article/view/129329/85990?acceptCookies=1> (Hämtad 6.12.2025)

Lambert, W. E., Gardner, R. C., Olton, R. & Tunstall, K., 1968: A Study of the Roles of Attitudes and Motivation in Second-language Learning. I: Joshua A. Fishman (red.), *Readings in the Sociology of Language* 66(2). Yeshiva University. Mouton Publishers, The Hague.

Lehti-Eklund, H. & Green-Vänttinen, M. 2011. Svenska i finska grundskolor. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/7b435709-e7ab-4e49-a6ad-d81e7f3b1f35/content>. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Helsingfors universitet. (Hämtad 19.12.2025)

Opetushallitus: Ammatillinen koulutus: Ammatillisten tutkintojen ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen valtakunnalliset perusteet. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen. https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/yhteinentutkinnonosa/tutkinnonosat_106727 (Hämtad 28.3.2026)

Salo, O-P 2010: Ruotsin opettamisen ihanuus ja kurjuus – ruotsinopettajien ajatuksia oppiaineestaan. I: Repo, E., Silfverberg, H., Soini, T. (red.), *Toisensa kohtaavat ainedidaktiikat*. Tampere: Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisusarja A31, s. 355–368.

Statsrådets förordning om universitetsexamina 794/2004. Finlands författningssamling. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2004/794?language=swe> (Hämtad 29.3.2026)

Statsrådets förordning om yrkeshögskolor 352/2003. Finlands författningssamling. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2003/352?language=swe> (Hämtad 29.3.2026)

Statsrådets förordning 286/2024. Finlands författningssamling. <https://www.finlex.fi/api/media/statute/3311/mainPdf/main.pdf?timestamp=2024-05-30T00%3A00%3A00.000Z> (Hämtad 5.10.2025)

Undervisnings- och kulturministeriet (2022) Program för utveckling av det andra inhemska språket. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/1ac97104-a0ef-4f22-805e-e2600f06dd69/96ca7e7a-7d78-4422-aa4e-0d2fde18bf3d/MUISTIO_20220628110702.PDF (Hämtad 6.12.2025)

Undervisnings- och kulturministeriet (2024). Opetus- ja koulutussanasto (OKSA). Opetus- ja kulttuuriministeriö och Sanastokeskus ry.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165542/OKM_2024_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Hämtad 5.10.2025)

Valli, R. (2018): Aineistonkeruu kyselylomakkeella. I:Valli (red.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, R. & Perkkilä, P. (2018): Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. I:Valli (red.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Williams, M. (1994). Motivation in foreign and second language learning: an interactive perspective. *Educational and Child Psychology*, 11, 77–84.

Bilagor

Bilaga 1. Webropolenkät

Lärarnas tankar om elevernas motivation att lära sig svenska i finska skolor

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Jag heter Susanna Sykkö och studerar nordiska språk vid Åbo universitet. Jag använder denna enkät för att samla in material till min pro gradu avhandling.

Ämnet i avhandlingen är attityder gällande svenska språket i finska skolor ur lärarnas perspektiv. Jag undersöker hurdana attityder lärarna ser i vardagen och hur de jobbar med attityder. Jag kartlägger vidare vilka arbetssätt och verktyg som kan användas för att öka motivationen att lära sig svenska i skolan.

Enkäten är anonym och svaren kommer inte vid något tillfälle att behandlas på ett sådant sätt att enskilda respondenter kan indentifieras. Data från enkäten används endast i denna avhandling och raderas efter att avhandlingen är bedömd våren 2026. Som författare till denna avhandling förbinder jag mig att följa gällande riktlinjer för lagring av forskningsdata och dataskyddslagstiftning. Utdrag från svar på öppna frågor kommer att visas i avhandlingen.

Du kan svara på finska eller på svenska. Att svara på enkäten tar 10-15 minuter.

Du kan kontakta mig per e-post (shsykk@utu.fi) om du har några frågor angående undersökningen.

Tack för ditt deltagande!

1. Mina svar får användas i undersökningen *

- Ja
- Nej

2. I vilket landskap jobbar du? *

- Nyland
- Egentliga Finland
- Satakunta
- Birkaland

- Päijänne-Tavastland
- Kymmenedalen
- Södra Karelen
- Södra Savolax
- Norra Savolax
- Norra Karelen
- Mellersta Finland
- Södra Österbotten
- Österbotten
- Mellersta Österbotten
- Norra Österbotten
- Kajana
- Lappland
- Åland
- Egentliga Tavastland

3. På vilket skolstadium jobbar du? *

- Lågstadiet
- Högstadiet
- Gymnasiet
- Yrkesskola
- Högre utbildning
- Ett annat skolstadium, vilket? _____

4. Jag ser negativa attityder till svenska språket i mitt arbete... *

- Dagligen
- Varje vecka
- Några gånger per månad
- Mer sällan än en gång per månad
- Aldrig

5. Jag ser positiva attityder till svenska språket i mitt arbete... *

- Dagligen
- Varje vecka
- Några gånger per månad
- Mer sällan än en gång per månad
- Aldrig

6. Berätta gärna mera! Hurdana attityder till svenska språket ser du i ditt arbete? *

7. Varifrån tror du att attityderna kommer?

8. Hur stöder du elever som har prestationsångest på lektionerna? Till exempel elever som inte vågar eller inte vill tala svenska på lektionerna.

9. Vilka arbetssätt (grupparbete, lärarledd undervisning osv.) och verktyg (spel, autentiskt material, läroböcker osv.) ökar elevernas motivation? *

10. Hur försöker du motivera elever som inte har motivation att lära sig svenska? Dela gärna med mig av dina bästa tips! *

Lyhennelmä

Tutkimuksen taustaa

Viime vuosina on tutkittu paljon oppilaiden asenteita ruotsin kieltä kohtaan. Tutkimusten aineisto on kerätty toteuttamalla oppilaille kyselytutkimus heidän ajatuksistaan ruotsin kielen opiskelua kohtaan. Opettajien näkökulmasta on tutkittu heidän ajatuksia ammatistaan, mutta ei sitä mitä opettajat tekevät oppitunneilla motivoidakseen oppilaita ruotsin oppimiseen.

Motivaatio on yksi tärkeimmistä tekijöistä, joka vaikuttaa vieraan kielen oppimisen nopeuteen ja menestykseen. Juuri motivaatio ajaa oppijaa eteenpäin kielten opiskelussa, joka on pitkäjänteistä ja vaatii ajoittain paljon työtä. Vaikka oppija olisi kielellisesti lahjakas ei hän voi saavuttaa pitkän ajan tavoitetta ilman motivaatiota. Hyvä opetus ja sopivat opetussuunnitelmat eivät saa aikaan yksilön hyviä oppimistuloksia, mikäli hänellä itsellä ei ole motivaatiota kielen oppimiseen. Korkea motivaatio kohdekieltä kohtaan voi kompensoida puutteita kielitaidossa tai opetusolosuhteissa. (Dörnyei 2009:117). Motivaation syntymiseen tarvitaan tavoite, jota kohti työskennellä. Ihminen on motivoitunut, kun hän haluaa työskennellä ahkerasti kohti asettamaansa tavoitetta. Tämän lisäksi henkilö on valmis tekemään töitä sen saavuttamiseksi ja hänellä on positiivinen asenne työskentelyä kohtaan. (Gardner 1985:50–51).

Yhteiskunnallinen tilanne ja keskustelu mediassa vaikuttavat aina asenteisiin ruotsin kieltä kohtaan suomalaisissa kouluissa. Yhteiskunnallisen keskustelun lisäksi myös nuoren asenteeseen ruotsin kieltä kohtaan vaikuttavat myös tämän lähipiirin asenteet ja kokemukset ruotsin opiskelusta. Huonot asenteet ja ilmapiiri luokassa vaikuttavat oppimistuloksiin. (Henricson & Heittola 2023:402). Juuri negatiiviset asenteet ja ennakkoluulot ruotsin kieltä kohtaan ovat ruotsinopettajan työn huonoimpia puolia (Salo 2010:361–362). Opettajien kokemuksen mukaan he eivät saa tehdä työtään rauhassa, vaan kuulevat usein negatiivisia asioita kielestä, josta pitävät (Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011:52, 54).

Ruotsin oppitunneilla on hyvä tehdä näkyväksi, miksi ruotsin kieltä opiskellaan ja miten kielitaidosta voi hyötyä tulevaisuudessa. Oppijoille on hyvä kertoa, että eri aloilla vaaditaan ruotsin kielen taitoa. (Alisaari m.fl. 2024:111). Uramahdollisuuksien lisäksi opettajalla on tärkeä rooli positiivisen ilmapiirin luomisessa oppitunneilla. Kun opettaja on kiinnostunut ruotsin kielestä ja on positiivinen, innostaa se myös oppijoita kielen opiskeluun. Tämän

vuoksi koulussa tärkein motivaatiotekijä on positiiviseen ja vapaan tunnelman luominen oppitunneille. Oppilaista on hauskaa tulle ruotsin tunneille, he opiskelevat kieltä itseään varten ja kaikilla on samanlainen mahdollisuus uskaltaa puhua ruotsia oppitunneilla, kun tunnelma luokassa on hyvä. (Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011:53–54)

Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tutkin oppijoiden asenteita ja motivaatiota ruotsin kielen oppimista kohtaan opettajien näkökulmasta suomenkielisissä kouluissa. Haluan selvittää, millaisia asenteita ruotsinopettajat näkevät työssään ja kuinka he työskentelevät näiden asenteiden kanssa. Toinen näkökulma on selvittää, millaisia keinoja opettajilla on käytettävissä sellaisten oppilaiden kanssa, jotka eivät ole motivoituneita opiskelemaan ruotsia tai joita jännittää puhua ruotsia oppitunneilla. Kerään konkreettisia vinkkejä opettajilta, millaiset työtavat ja työkalut motivoivat kielten opiskeluun. Tällaisia menetelmiä voivat olla esimerkiksi pelit tai jos oppivat saavat toivoa sisältöjä oppitunneille.

Haluan selvittää, mitä opettaja voi tehdä, jos oppijalla on negatiivinen asenne kielten oppimista kohtaan. On tärkeää kerätä konkreettisia vinkkejä, mitä opettajat voivat hyödyntää ruotsin oppitunneilla. Suorituspainet ja pelko puhua ruotsia tekevät oppimisesta vaikeampaa. Tämän vuoksi haluan selvittää, millä keinoin opettajat vähentävät jännitystä tunneilla ja vahvistavat halua sekä rohkeutta käyttää ruotsia.

Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen aineisto kerättiin Webropol-lomakkeella suomenkielisissä kouluissa työskenteleviltä ruotsinopettajilta. Kyselylomake oli avoinna 21.1.2026–20.2.2026 ja yhteensä 53 ruotsinopettajaa ympäri Suomen vastasi kyselyyn. Kysely oli ruotsinkielinen, mutta siihen sai vastata joko suomeksi tai ruotsiksi. Se koostuu yhdeksästä kysymyksestä, joista viisi oli suljettuja kysymyksiä ja neljä avoimia (ks. liite 1). Kyselyn aluksi vastaaja antoi suostumuksen, että hänen vastauksiaan saa käyttää tässä tutkimuksessa. Tämän jälkeen vastaajaa pyydettiin vastaamaan, missä maakunnassa ja millä kouluasteella hän työskentelee. Sitten vastaaja arvioi, kuinka usein hän näkee negatiivisia ja positiivisia asenteita ruotsin kieltä kohtaan työssään. Pyysin avoimessa kysymyksessä vastaajaa avaamaan tarkemmin, millaisia asenteita ruotsin kieltä kohtaan hän näkee arjessa ja mistä hän ajattelee asenteiden tulevan. Tämän jälkeen pyysin opettajaa kertomaan, miten hän tukee esiintymisjännityksestä

kärsivää oppijaa. Viimeisessä kysymyksessä pyydettiin nimeämään työtapoja ja työkaluja, jotka nostavat oppijan motivaatiota ruotsin kieltä kohtaan.

Käytin tulosten analysoinnissa sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia metodeja. Opettajien vastauksia analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Saadut vastaukset ryhmiteltiin pääkategorioihin. Ensimmäinen pääryhmä on asenteet, joita opettajat näkevät arjessa. Toinen kategoria on metodit, jotka motivoivat ruotsin kielen opiskeluun ja kolmas oppijat, joilla on suoritusjännitystä oppitunneilla. Kvantitatiivisia metodeja käytettiin raportoitaessa, missä maakunnassa ja kouluasteella tutkimukseen osallistuneet opettajat työskentelevät.

Tulokset ja pohdinta

Opettaja voi havaita oppilaan asenteen ruotsin kieltä kohtaan tarkkailemalla, kuinka hän työskentelee oppitunneilla. Negatiivisesti suhtautuva oppija on passiivinen, saattaa maata pulpetilla, ei tee annettuja tehtäviä eikä lue kokeisiin tai halua oppia kieltä. Huono asenne saattaa johtua siitä, että kieli tuntuu vaikealta. Jos esimerkiksi alakoulun päättävällä oppilaalla on heikko ruotsin kielen taito, saattaa oppimistahti olla liian nopea yläkoulussa.

Ruotsinopettajien mukaan he joutuvat usein perustelemaan, miksi ruotsia opiskellaan koulussa. Oppijat kyseenalaistavat, miksi Suomessa opiskellaan ruotsia, kun ruotsalaisten ei tarvitse opiskella suomea. He eivät näe ruotsin kielen osaamisesta saatavaa hyötyä maailmassa, jossa kaikki osaavat englantia. Myös sosiaaliset verkostot vaikuttavat asenteeseen ruotsin kieltä kohtaan. Huoltaja saattaa ajattelemattaan levittää huonoa asennetta eteenpäin lapselle kertomalla omista negatiivisista kokemuksistaan ruotsin kielestä. Teini-ikäisillä myös kavereiden vaikutus asenteeseen on suuri. Ei ole ”coolia” näyttää pitävänsä ruotsista. Näissä tilanteissa opettajan tulee olla sinnikäs ja jaksaa perusteella yhä uudestaan, miksi ruotsin kieli on pakollinen oppiaine suomenkielisissä kouluissa. Kielteinen asenne ruotsia kohtaan ei kuitenkaan tarkoita, että oppitunnit olisivat levottomia. Suurin osa oppilaista työskentelee hyvin oppitunneilla, vaikka eivät usko tarvitsevänsä ruotsia ikinä missään.

Yli 50 prosenttia vastaajista kertoi näkevänsä positiivisia asenteita ruotsin kieltä kohtaan viikoittain. Positiivisesti suhtautuvat oppijat ovat aktiivisia tunneilla, työskentelevät myös kotona ja joidenkin mielestä ruotsin kieli on englantia helpompaa. Kun oppiminen ja kieli tuntuvat helpoilta, on asenne ruotsia kohtaan myönteinen.

Opettajilta kysyttiin, kuinka he tukevat oppijoita, joita esimerkiksi jännittää puhua ruotsin kieltä oppitunneilla. Suurin osa vastaajista tukee oppijaa positiivisen pedagogiikan keinoin. Tämä tarkoittaa sallivan ilmapiirin luomista luokkaan ja kehumista jo pienestä kehityksestä. Iso osa opettajista kannustaa positiivisten Wilma-merkintöjen avulla oppijoita olemaan aktiivisia tunneilla. Wilman kautta aktiivisuus tulee näkyväksi myös huoltajille. Opettajan tulee sanoittaa oppitunneilla, että kielen oppimisprosessiin kuuluu virheiden tekeminen eikä niitä kuulu pelätä. Tärkeintä on puhua ruotsia omalla tavallaan ja yrittää parhaansa. On tärkeää korostaa, että kielen ei tarvitse olla täydellistä, vaan tärkeintä on tulla ymmärretyksi.

Motivaatiota nostavista työtapoista ja -välineistä selkeästi suosituin vastaus ovat erilaiset pelit. Kaikista vastaajista 42 mainitsi vastauksessaan pelit, joihin kuuluvat digitaalisten pelien lisäksi muun muassa lautapelit ja muistipelit. Hieman yllättäenkin osa opettajista vastasi oppijoiden pitävän perinteisistä kirjallisista tehtävistä, vaikka digitaalisuus on iso osa nykypäivän koulumaailmaa. Toinen tärkeä tapa rikastaa opetusta ovat autenttiset materiaalit, jotka ovat kohderyhmälle sopivan tasoisia ja ajankohtaisia nuorille. Perinteiseen opettajajohtoiseen opetukseen tuovat vaihtelua pari- ja ryhmätyöt. Yhdessä luokkalaisten kanssa toteutetut projektit tuovat vaihtelua oppitunteihin ja parin kanssa tehdyt suulliset harjoitukset madaltavat kynnystä puhua ruotsia, kun kaikki tekevät tehtävää samanaikaisesti. Tärkein työväline on laadukas oppikirja, joka on monipuolinen ja hauska. Hyvässä oppikirjassa on sopivassa suhteessa kertaavia sisältöjä ja uutta asiaa.

Opettajan ammattia tehdään vahvasti omalla persoonalla, jolloin hänen toimintansa oppitunneilla vaikuttaa myös oppijoiden motivaatioon ja asenteisiin ruotsin kieltä kohtaan. Monipuoliset työtavat, rutiinit ja tavoitteiden selkeä avaaminen ovat avainasemassa kielten opetuksessa. Opettajan tulee näyttää oma innostuksensa ruotsia ja pohjoismaista kulttuuria kohtaan oppitunneilla. Omia kokemuksia ruotsin kielen hyödyistä voi kertoa oppijoille ja tätä kautta motivoida heitä opiskelemaan ruotsia. On kuitenkin tärkeää muistaa, että ruotsin kieli saattaa olla yksi vihatuimmista oppiaineista koulussa. Tämän vuoksi opettajan tulee olla suojea itseään kohtaan ja ymmärtää, että hänellä on rajalliset keinonsa vaikuttaa oppilaan asenteeseen. Opettaja ei voi tehdä paljoa, mikäli kielteinen asenne ruotsia kohtaan on ylisukupolvista. Opettaja saattaa uuvuttaa itsensä, mikäli käyttää loputtomasti resursseja tällaisten oppijoiden motivointiin.